

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

De S. Pelagia Pœnitente Hierosolymis Commentarius Prævius

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

A. ANONIMO. Sanati sunt etiam in ecclesia cæci quatuor, claudi decem et octo. Sepultus est autem Sanctus Dei in ecclesia beata Mariæ semper Virginis ubi sedes episcopalis *m*, cum magno tripudio laudis ejus in Christo dormitio extitit octavo Idus Octobris, qui cum Patre æterno etc.

ANNOTATA.

a Clotarius, filius Clodovei, ab anno 511 regnare in Gallia exorsus fuit, obiitque anno 561. Itaque seculo videtur S. Evodius in Rothomagensi cathedra collocatus fuerit, si his ejus Actis standum sit. At longe antea floruisse Evodium, verosimilius est ex dictis in Commentario prævio numm. 3 et 4.

b Alibi lego: Celina.

c Primaria Normannicæ in Gallia provincie civitas est.

d *Matt.* 10, v. 16: Estote ergo prudentes, sicut serpentes et simplices sicut columbæ.

e *Ep. ad Rom.* cap. 16, v. 19.

f Verosimilius is fuit Innocentius, ut habent Acta Archiepiscoporum Rothomagensium in Mabillonianis veteribus Analectis, anno 1723 Parisiis typis edita. Vide Commentarium prævium num. 4.

g Puta Clotarii, filii Ludovici seu Clodovei I, ex mente hujus biographi.

h *Tobiæ* cap. 4, v. xi: Eleemosyna ab omni peccato et a morte liberat.

i *Supple*: Præerant, aut quid simile.

k Si hæc recte in apographo nostro sic habeantur, ita videntur intelligenda, ut Evodius similes occasiones vitare voluerit, ne immodicis, ut sibi persuadebat, hominum de se laudibus ansam daret, ita ut non propriam, sed suorum, præsulis sui sanctitatem efferentium, jactantiam vitare voluerit.

l Andeliacum locus est ut scribit Valesius in *Notitia Galliarum*, venerandæ antiquitatis, vulgo Andely sur Seine, seu Andeliacum ad Sequanam, quod Sequana non procul inde fluit, dictus, distansque Rothomago leucis circiter septem.

m Andeliaco Rothomagum delatum S. Evodii corpus in cathedrali templo servatum fuit, dum Brennacum translatum fuit metu ingruentium Normannorum, ut opinatur Pommerayus, verus annus 842. S. Evodii translatio olim, ut idem Pommerayus scribit, Rothomagi celebrata fuit die 8 Julii: non ea, ut apparet, qua corpus ejus Rothomago Brennacum fuit translatum: sed potius ea, qua Andeliaco Rothomagum primo delatum fuit; cum tamen hæc ante mensem Julii, paulo post ejus obitum, qui Idibus Octobris hic contigisse dicitur, facta fuisse videri possit; suspicabitur forte quis, S. Evodii corpus, crebrescentibus ejus prodigiis, e tumultu postea elevatum, et solemnii supplicatione circumlatum, honorificentiorique lipsanoteca inclusum, solennitati huic, die VIII Julii olim Rothomagi celebratæ, occasionem præbuisse.

DE S. PELAGIA

PENITENTE HIÉROSOLYMIS

COMMENTARIUS PRÆVIUS

C. B.

§ I. Sanctæ ab aliis distinctio, memoria in Fastis sacris, probatæ fidei Acta edenda.

C
ANNO CIRCA
TER CCLVII.
Sancta, quæ
a bris Pe-
lagiis jam
datis ter-
tiaque ad-
huc danda,

A d hunc ipsum diem jam duas inter Prætermis-
missos sanctas Pelagias, quarum altera ad
IV Maii, altera ad XI Junii diem in Opere
nostro data est, retulimus, et tamen hic modo alia
adhuc S. Pelagia commemoranda restat, hodie, non
Græcorum tantum, ut illæ, sed Latinorum etiam
aliarumque nationum Fastis sacris inscrip-
ta, ac imprimis quidem in Martyrologio Ro-
mano hodierno paucis hisce verbis annuntiata:
Jerosolymis sanctæ Pelagiæ, cognomento Pœnitentis.
Quam certo hæc a duabus illis, Prætermis-
missis inter hodie, ut dixi, jam recensitis, dis-
tinguatur, luculentissime, quæ in Historico de
earumdem postrema Commentario ad dictum Junii
diem IX Janningus noster affert, evincunt;
ut plura, quo id probatum dem, hic disserere,
necesse non sit. Nec verbis etiam admodum mul-
tis opus est, ut eandem S. Pelagiam, hic dan-
dam, probemus diversam tum a S. Pelagia, in
Hieronymianis codicibus, plurimisque aliis Fa-
stis sacris ad XIX Octobris diem memorata; tum
etiam a Margarita, ab Arturo a monasterio e
Petro de Natalibus in Catalogo lib. 9, cap. 37,
et e Jacobo de Voragine in Legendis Sanctorum

cap. 146 in Gyneceum sacrum hodie illata, quæ,
seculo relicto virique habitu assumpto, Pelagium
sese quod et Sancta nostra ex dicendis fecit,
nuncupavit. Pelagia enim, Fastis sacris quam-
plurimis ad XIX Octobris inserta, martyrio coro-
nata vitam hanc mortalem terminavit, quod de
Pelagia nostra, utpote quam dicenda in pace quie-
visse ostendent, dici non potest.

3 Quod autem ad Margaritam, qua, seculo relicto
virique habitu assumpto, Pelagium sese nuncupavit,
jam spectat, etsi etiam Margaritæ nomine ab
Antiochenis Sanctam nostram, ante quam sese, vitæ
improbæ ac impuræ cæno ex-
cussu, ad Dominum converteret, vocatam aliquando
fuisse, edenda, de quibus infra, Acta fidem
indubitata faciant, illam tamen a Margarita,
apud Petrum de Natalibus et Jacobum de Voragine
memorata, certissime esse diversam, quæ
haud difficulter comperiet, qui, quæ bini hi
scriptores de Margarita sua memoriæ produunt,
cum edendis, quæ, quemadmodum mox docebo,
fidei undequaque probatæ sunt, Sanctæ nostræ
Actis contulerit. Margarita quidem, quæ ab Equi-
lino et Jacobo de Voragine atque ea his ab Ar-
turo

A turo refertur, a S. Marina, ad xvii Julii diem apud nos jam data, quæ et S. Margarita nuncupatur, virique sub habitu, non secus ac Equilini Margarita, delituit, fortassis haud distinguitur, uti ibidem in Appendice 1, Sanctæ hujus Actis subjecta, Sollerius noster docet; verum Sanctam illam, nomine Marinam, utut etiam Margarita nuncupetur, idemque præterea quantum ad rem Græce Pelagia, quod Latine Marina, significet, cum Pelagia nostra, quæ et ipsa ex dictis Margarita aliquando nuncupata fuit, esse eadem, nihil omnino evincit; imo vero altera ab altera, contra ac quidam opinati sunt, omni dubio procul esse diversam. palam fit ex ambarum Actis, uti quisque, qui isthæc vel obiter evolcerit, nullo negotio deprehendet. Nec quidquam porro aliunde occurrit, ut Sanctam nostram, Margaritam etiam aliquando dictam, vel cum Equilini Margarita, vel cum Marina, quæ et Margarita, utcumque asseveres eadem.

ex Hieronymianis, utut etiam a Pelagia quadam, hæc hodie inscripta,

3 Verum in Martyrologi, quod S. Hieronymi nomine circumfertur, apographis, a Florentino, Dacherio Sollerioque nostro vulgatis, quædam etiam hodie annuntiat S. Pelagia, quæ nam cum sancta nostra Pelagia eadem haud sil, revocatur in dubium. Sollerius noster in hodiernum, quem Usuardus suppedilat, Sanctorum laterculum illa inter cetera observat: Pelagiam aliquam in Hieronymianis (hodie nempe) memorari, certum est; an penitentem illam, quæ Hierosolymis a Baronio adscribitur, dubitat Florentinus. Nobis in re obscura nihil haecenus licet decernere. Satis verosimile, Usuardum nomen Pelagiæ ex Hieronymianis accepisse, cui pro arbitrio peccatricis cognomen addiderit, quod ea inter synonymas esset notissima. Cum Pelagia nostra martyrio haud occubuerit, sed in pace, ut supra jam monui, vitam finiret, certo eam esse diversam a Pelagia, Hieronymianis hodie inscripta, pronuntiarum posset, si martyrem in hisce exhiberi constaret. Verum id undequaque certum haud apparet. Hæc enim, ut Florentinus in Hieronymiana a se edita apographa hodie observat, in Lucensibus horum libris sola seu a martyribus Dionysio, Januario, Faustino, Martiale, Privato, Eraclio et Juliano sejuncta recenseri videtur. Adhæc

C in vetustissimo Epternacensi apud laudatum Florentinum apographo, cui Richenoviense, a Sollerio nostro tomo vii Junii una cum aliquot aliis contractioribus Hieronymianis apographis vulgatum, accurate omnino quantum ad id, quod ad rem hic facit, congruit, illa hodie Antiochiæ Pelagia sola seu a dictis martyribus sejuncta memoratur: Antiochiæ Pelagiæ, et alibi Juliani, Martialis, Privati, Faustini. Jam vero, cum hæc ita habeant, utcumque sane, num martyr existat ac proin an a Pelagia nostra distingatur, quæ hodie in Hieronymianis celebratur, Pelagia, dubitari posse videtur.

4 Attamen, cum plura equidem, quæ Hieronymianam Pelagiam, cum martyribus supra dictis conjunctam, Antiochiæ annuntient, quam quæ illam solam seu ab us sejunctam ibidem commemorant, Hieronymianorum apographa inveniuntur, nec ullum ex his seu penitentis seu peccatricis cognomentum, Sanctæ nostræ tribui solitum, Pelagiæ suæ adjungat, martyrem hæc designari ac proin Sanctam a Pelagia nostra distinctam, mihi saltem, quod et Florentino, utut dubitanter locuto, visum est, verosimiliter apparet,

maxime cum in eodem supra laudato Epternacensi apographo ad præcedentem mensis hujus diem Pelagia etiam præfatis martyribus Antiochiæ adjuncta legatur hoc modo: In Antiochia Dionisi episcopi, Januarii, Faustini, Martialis, Privati, Eracli, Juliani, Pelagiæ; licet autem annuntiatio hæc quantum ad diem, quo fit, vitiosa, ut Florentinus recte observat, existat, simul tamen in eodem Epternacensi apographo Pelagiam hodie absque adjunctis sibi martyribus mendose annuntiarum, magis magisque verosimile efficit. Adhæc, quod, Pelagiam, Hieronymianis hodie insertam, a nostra distingui, argumento etiam est, in universis fere horum apographis, quæ, quibus Sancti locis obierint, non etiam quibus cultum obtinuerint, notare solent, Antiochiæ illa annuntiatum; nostra autem Pelagia, non Antiochiæ, sed Hierosolymis obiit, licet interim in harum civitatum priori aliquandiu versata, nataque etiam forsitan sit, uti Acta edenda commonstrant.

5 Verum, ut ad aliud jam progrediar, quantumcumque etiam, Pelagiam Hieronymianis hodie inscriptam, de qua simul et martyribus, Dionysio videlicet, Januario, Faustino, Martiale, Privato, Eraclio et Juliano, quos plerique, ut jam docui, Hieronymiana apographa ei adjungunt, infra ex instituto tractabitur, a Pelagia nostra esse diversam, ex omnibus jam dictis appareat, Usuardum equidem Pelagiæ, quam annuntiat, nomen ex Hieronymianis accepisse, eique pro arbitrio Peccatricis cognomen, quod hæc inter homonymas esse notissima, eademque cum Pelagia, Hieronymianis hodie inscripta, esse ei visa sit, adjunxisse, sat mihi cum Sollerio nostro supra laudato verosimile apparet. Ea sedet sententia, quod ex antiquis seu classicis Latinorum Martyrologis nullus omnino, qui ante Usuardum floruerit, Pelagiam quamquam ad viii Octobris diem commemoret. Georgius quidem in hodiernis suis in Adonis Martyrologium, a se illustratum, observationibus ait, Et Adoniana apographa præ oculis habere potuisse Usuardum. Verum quæ qualitate Adoniana apographa intelligit? An pura? An additionibus, ab ipsomet Adone haud factis, aucta? Cum Adonianum Martyrologium Usuardino (Adi in sua ad hoc postremum Præfatione num. 160 Sollerium nostrum) haud multo sit antiquius, pura, ni fallar, apographa, seu quæ non alios Sanctos, quam quos ipsemet Ado in concinnatum a se Martyrologium intulisset, complecterentur, verosimiliter intelligit, Adonianamque proinde esse Sanctam nostram seu ab ipsomet Adone in Martyrologium, quod hic contexit, fuisse illatam, existimat.

6 Verum hæc illius opinio mihi parum verosimilis apparet. Præterquam enim quod ab omnibus tribus prioribus Adonis editionibus, quarum primam Lipomanus, secundam Mosander ac tertiam denique Rosweydyus adornavit, qualiscumque etiam Pelagia hodie absit, nec in ullis, qui penes nos magno numero exstant, Mss. Adonianis codicibus, si unum Lobiensem exceperis, Pelagiæ nomen comparet. Ait quidem Georgius, Pelagiam, quæ et dicta est peccatrix, in codicibus suis memorari; verum cum hi, uti ipsemet in Præfatione, Adoni suo præmissa, num. 5 fuletur, tres tantummodo sint, eorumque antiquior seculo duntaxat xi ac proin ducentis circiter annis post Adonem, qui seculo ix floruit, evaratus fuerit, quis seu hunc seu alios duos additionibus, aliena manu factis, loco non uno auctos, a nævo isthoc

AUCTOR
C. E.

apographa,
non tamen
etiam contra
ac Georgius
sensit,

F

ex Adone pu-
ro in Usuar-
dianum Mar-
tyrologium
videtur

verosimiliter
sit diversa,

AUCTORIS C. B.

hic immunes pro certo asseveret? Utut sit, Georgiani equidem tres dumtaxat numero codices cum Ms. nostro Lobienſi Adone nequent efficere, ut hodiernum, qui ab ipſo Adone fuerit confectus, Sanctorum laterculum Pelagia perperam mutilatum putem in longe pluribus, quæ mox laudavi, Adonianis exemplaribus, partim exciſis, partim Mſs. Ut ita animo comparatus ſim, ex parte etiam facit Notkerus ac Martyrologii Romani Parvi ſeu Veteris auctor: prior enim, etſi Martyrologium ſuum ex Adone majorem partem contulerit, ac omnes plerumque, quos in hoc invenit, Sanctos recenseat, hodie tamen Pelagiam haud commemorat; quod inventam illam in Adone abs eo haud fuiſſe, qualicumque etiam (adi in ſua ad Uſuardum Præfatione num. 154 et ſeq. Sollerium) argumento eſt; poſterior vero cum Adoni præluerit nec tamen hodie Pelagiam celebret, eſſe hanc et ab Adone prætermiſſam, utcumque etiam verosimilius efficit.

illata; plurimis porro aliis Fastis ſacris, cum Latinis, hic recensitis.

B

7 Maneat itaque ab Uſuardo e ſolis Hieronymianis apographis, non aulem etiam ex Adone, S. Pelagiam verosimiliter fuiſſe acceptam; imo vero nec ex Hieronymianis, ſed vel e Fastis Græcorum ſacris vel e Vita edenda a martyrologo illo depromptam, haud difficulter crederem, ſi vel in hac, quam ſibi prælucentem verosimillime hic habuerit, dies VIII Octobris, veluti quæ Pelagiæ emortualis fuerit, uſpian notata inveniretur, vel Græcos Fſtos ſacros, in quibus, ad Dominum VIII Octobris die migrasse Sanctam, fuerit ſignatum, ad manum habuerit. Verum quo die S. Pelagia e vivis abierit, in edenda ejus Vita ne per umbram quidem uſpian indicatur: quod aulem ad Faſtos Græcorum ſacros ſpectat, in tertio quidem e tribus mox recitandis Menæorum verſiculis, VIII Octobris die obiſſe S. Pelagiam, ſat aperte declaratur, verum anne hi vel ipſa etiam Menæa ſufficienti, qua Uſuardo præluere poterint, antiquitate polleant, mihi admodum eſt dubium. Adhæc Sanctos ullos ſeu quoad nomen, ſeu quoad diem e ſacris Græcorum Faſtis mutuatum eſſe Uſuardum, nuſpian invenio. Verum e quocumque tandem fonte Pelagiam noſtram Uſuardus acceperit, ei equidem locum in Martyrologio, a ſe contexto, merito conſeſſit, ita illam hodie annuntians: Ipſo die ſanctæ Pelagiæ, quæ peccatrix appellatur. Liqueat id tum ex ipſa Sanctæ hujus vita, quam, ſeveriſſima de peccatis præteritis penitentia peracta, feliciffimo obitu, ut Acta edenda fidem faciunt, terminavit; tum etiam ex eo, quod univerſi, ſi tamen cum Notkero, de quo jam dictum, Rabanum et Wandelbertum exceperis, Uſuardo poſteriores Martyrologi, ipſique etiam Martyrologii Romani hodierni conditores Pelagiam pariter in Faſtos ſacros a ſeſe adornatos intulerint.

tum etiam Græcis, Menæis videlicet.

C

8 Singulorum annuntiationes, quod nihil fere, quin in Uſuardi, Romanice hodierni annuntiationibus, ſupra jam datis, contineatur, ſuppeditent, huc tranſcribere operæ pretium haud reor; obſervari tamen meretur, Pelagiam, quæ, loco, quo ſeu obierit ſeu cultum obtinuerit, non expreſſo, ab Uſuardo annuntiat, in dictorum faſtorum recentiorum nonnullis ad Martyrologii Romani hodierni exemplum Hieroſolymis, idque ſane, cum ibidem Sancta ad Dominum migrarit, cultuque eccleſiaſtico fuerit ex dicendis affecta, rectiſſime, conſignari, cognomentoque, non peccatricis, quo appellatam eam fuiſſe, Uſuardus notat, ſed Penitentis affici; quod poſtremum

aptius enimvero fit ad Pelagiæ ſanctitatem in breviffimis, quibus eam memorant, annuntiationibus commendandam. Nec Latini tantum, ſed et Græci in ſuis Faſtis ſacris, Menologiis videlicet, Menæis aliisque eccleſiaſticis libris S. Pelagiam, quæ, vita impura relicta, ad Dominum ſeſe convertit, hodierna die celebrant, ſuum etiam de ea Officium facientes præcipuum. Ac primo quidem in Menæis, in quibus id, uti infra de Sanctæ cultu dicenda oſtendent, continetur, Sancta noſtra verſiculis tribus, ſubjectoque hiſce, quod haud admodum prolixum eſt, elogio condecoratur. Labet tam hoc quam illos, adjecta etiam ad calcem interpretatione Latina, huc tranſcribere. Verſiculi ſic habent:

Αἰσχρὸς λυβείσα, καὶ λιποῦσα τὸν σάλον
Πρὸς ἄρον ἦκει οὐρανῶ, Πελαγία.
Ὅρθόστη ὑπάληξε * βίου πέλαγος, Πελαγία.
Fæditate depulsa ſaloque relicto,
Ad cœli portum venis, Pelagia.
Octava effugit pelagus Pelagia vitæ.

9 E tribus hiſce verſiculis, poſterior quidem metro, a Papebrochio noſtro in Ephemeridibus Græco-moſeis adornato; duo vero priores proſa, a me concinnata, Latine, ut hic vides, ſunt expreſſi; in nunc etiam, quod verſiculis ſubditur, elogium, ſequentibus hiſce verbis conceptum: "Αὐτὴ ἡ Ἁγία ὑπῆρχεν ἐπὶ Νομμεριασῶ βασιλείῳ ἐν πόλει Ἀντιοχείας ταῖς ὀρχήστραις καὶ ταῖς θεατροσκοπίαις σχολάζουσα καὶ παλακκουμένη * τῇ πύλει, καὶ συνάγουσα ἐν τῇ ποιηρᾷ ταύτης ἐργασίας πλοῦτου ἄπειρον, αὕτη κατηγγείσα παρὰ τοῦ Νόνου ἐπισκόπου, αἰγίου ἀνδρός, καὶ Σεργίου μετανοήσασα καὶ βαπτισθεῖσα ἀποβάλλεται πάντα τὰς σκεῆλας, καὶ περιβαλλομένη τρίχωνα καὶ εἰς ἄλλα μετασχηματισθεῖσα καὶ λαβοῦσα κατέλαξε τὸ ὄρος τῶν ἐλαίων, καὶ ἐγκλείσασα ἑαυτὴν ἐν κελίῳ τῷ κλειόμενῳ τῆς ζωῆς θεαρέτως ζήσασα ἐν εἰρήνῃ ἀεπάσαντο. Sancta hæc sub Numeriano imperatore fuit e civitate Antiochena, cumque orchestra ac theatri ludis sese addiceret, publicumque etiam urbis prostibulum facta esset, ac infinitas e pravo hoc questu divitias collegisset, a Nonno quodam episcopo, viro sancto, fide imbuta, vehementerque de peccatis dolens, ac baptizata omnia, velut stercora, abjecit, cilicioque induto ac virili habitu assumpto, clam ad montem Oliveti secessit, cumque ibi cellula sese inclusisset, vitæque reliquum, prout Deo acceptum erat, exegisset, in pace quievit.

10 Huic Menæorum elogio elogium aliud, quod in Menologio Sirlletiano, hodie quoque Pelagiam celebrante, suppeditatur, apprime consonant quantum ad substantiam, floruisseque sub Numeriano imperatore Sanctam noſtram, tam unum, quam alterum diserte prodit; verum perperam, quemadmodum ex iis, quæ ſequenti in mediū adducam, luculentissime patet: ut certe Menologium Basilianum, quod, non secus ac Sirlletianum et Menæa, elogio paulo prolixiori Pelagiam hodie exornat, imperatoris nomen, sub quo Sancta isthæc floruerit, melius silentio involvat, etſi interim Vitæ edendæ, cujus quoddam exhibet compendium, accurate ubique in aliis haud congruat, uti in Annotationibus, lucubratiuncula isti subſcipientis, obſervabo. Tres interim Faſtos ſacros Græcorum præcipuos, magna nimirum Menæa excusa, Sirlletianumque ac Basilianum Menologia, in quibus Sancta noſtra hodie non tantum memoratur, ſed et elogio paulo prolixiori condecoratur, jam recensui, cumque Faſtos ſacros alios,

A alios, qui pondus hinc addere (neque enim vel antiquum, quod Genebrardus anno 1592 vulgavit, Græcorum Kalendarium, vel horum Fasti sacri breviores alii quidquam fere præter nudum Sanctæ nomen subministrant) nati utcumque sint, Græcis usurpatos haud inveniam, ad Russos modo et Syros, apud quos præterea Sanctæ memoriæ in veneratione esse comperio, jam venio.

Russicisque præterea in Fastis Kalendariorum item Syriaco celebrata

11 Ac Russi quidem seu Slavo aut Mosco-russi in suo Slavo-russico, quod, latinitate a nobilissimo Barone de Sparckenfeld nobis donatum, Ms. servamus, menologio, in Ruthenico, quod Moscua anno 1688 Georgius David, Societatis nostræ sacerdos, missionarium ibidem agens, ad nos misit, Synaxario, itemque in Ephemeridibus Græco-moscis, tam metricis quam figuratis, prelo ante Operis nostri tom. 1 Maii vulgatis, Sanctam nostram hodie, titulo etiam seu epitheto, e quo non de alia homonyma agi intelligitur, passim alijecto, commemorant, licet interim paucissimis dumtaxat verbis ubique id faciant: quod vero ad Syros, apud quos Sancta natales fuit sortita, jam spectat, in Calendario Syriaco seu Chaldaico, quod anno 1624 Romæ fuit excusum, linguaque Italica a Simone Moyses, collegii Maronitici ibidem alumno donatum, penes nos Ms. estat, ita ad hunc diem notatur: Sanctæ Pelagiæ Antiochenæ. Idem etiam in eodem, prout id Gratiassimonius Maronita, ab Henschenio nostro haud raro memoratus, Latinum nobis fecit, dicto Calendario Syriaco seu Chaldaico fit, nomine tamen Pelagiæ paululum corrupto. In sacro quidem monumento illo sive prout Italice a Simone Moyses, sive prout Latine a Gratiassimonio est versum, nihil omnino, quod de Sancta nostra potius, quam de altera sancta Antiochena, ei homonyma, sermonem esse, prodat, adjungitur: verum cum sacrum Latinorum, tum Græcorum ac Russorum fasti, supra magno numero jam recensiti, unanmi consensu (Hieronymianis tamen, quæ quamnam hodie Pelagiam memorent, e supra dictis est dubium, apographis exceptis) non aliam hodie Pelagiam, quam nostram commemorarent, de hac quoque in præfato Syriaco seu Chaldaico Calendario agi verosimillimum, ne dicam, indubitatum, mihi apparet, idque vel ex eo maxime, quod Sancta Antiochena, Sanctæ

C nostræ homonyma, non alia, quam quæ martyr sit, noscatur, idemque Kalendarium, dum Sanctam seu Sanctum, qui martyrio vitam finiit, consignat, Martyris ei titulum soleat adjungere, nec tamen hunc Pelagiæ, quam hodie recenset, adjungat.

12 Adhæc tota late Syria, imo et Asia universa Sancta nostra, ut apparet, præ reliquis omnibus sibi homonymis Antiochenis sanctis mulieribus nominis celebritate, e severissimæ penitentis operibus, quibus vitæ præteritæ noxas eluit, comparata, quam maxime emittit; ut, cum in memorato Calendario, in quo ad hunc VIII Octobris diem Pelagia signatur, ad nullum prorsus alium totius anni diem hoc nomen recurrat, Sanctam nostram potius, quam aliam quamcumque homonymam per id hodie designari sit æstimandum. Nominis porro, ut alio orationem jam certam, celebratam tantam, quantam dici, acquisivisse S. Pelagium, aliis peccatricem, aliis penitentem cognominatam, nemo unus mirabitur, qui Vitam ejus seu Acta conversionem ejusdem plane mirandam, severissimamque, quæ hanc excepit, penitentiam exponentia, evolvetur Litteris ea con-

Octobris Tomus IV.

signavit, qui cum in stupenda Pelagiæ conversione partem primo habuisset, testis etiam deinde oculatus, uti ipsemet loco non una indicat, et penitentis, per eam actæ, et felicitis e viris excessus existit, Jacobus quidam, S. Nonni, Edesseni, uti infra docebo, episcopi, diaconus. Acta ergo illa, utpote ab auctore æquali, qui etiam, quæ scribit, suismet oculis pleraque conspexerit, integram omnino (quod utinam et de aliis Sanctorum nonnullorum Actis pronuntiare fas esset!) fidem merentur. Auctoris porro sinceritatem styli etiam, quo scripta sunt, simplicitas juxta ac gravitas plurimum commendant, nec ullum, qui eadem carpat, scriptorem recentiorum, utut etiam crisi severiori addictum, invenire quivi.

13 Græce, ut apparet, primitus fuisse conscripta, Latineque deinde ea reddidit, qui quis fuerit aut qua ætate floruerit, compertum haud habeo, quidam Eustochius, ut fidem faciunt versioni ejus apud Rosweydam præmissi quatuor hi versiculi:

Verba sacerdotis tanti et celata Latinis

Eustochius Christi transtuli subsidio

Sed vos, lectores, mecum pensate laborem,

Et memores nostri fundite verba Deo.

Versio illa seu Eustochii lucubratio, qua primævam Vitam Græcam sat accurate exprimi, eruditi aulamant, apud Surium in Trimestri quarto, Rosweydamque in Vitis Patrum pag. 376 et aliquot seqq. ecastat vulgata. In Mss. nostris tribus optimæ notæ codicibus membranaceis diversis, quorum primus P Ms. 17, secundus P Ms. 18 ac tertius denique O Ms. 19 signatur, Latine etiam ecastat Sanctæ nostræ Vita, a Jacobo diacono conscripta, verum Eustochii, quos mox recitavi, versibus initio destituta, nec mirum: etsi enim cum lucubratione Eustochiana in substantia apprime congruat, in verbis tamen phrasibusque, quibus hanc exprimit, tanopere ab illa dissonat, ut non possit non habere interpretem, ab Eustochio distinctum. Difert quidem ab hoc ille, qui quis fuerit aut quandam floruerit, edicere pariter haud possum, in adjunctis etiam nonnullis: verum isthoc, quod inter ambos intercedit, discrimen tantum non est, ut alteruter ob id vel interpretis parum fidi notam, vel etiam interpolatoris nomen mereatur. Mihi interim non minus anonymi illius interpretis, quam Eustochii versio arridet. Utinam modo primariæ Vitæ Græcæ, cujus Latina, ut jam indicavi, exemplaria tot habeo, exemplar vel unum esset ad manum! Ita enim, ultra præsertim versio, uti etiam num ubique auctoris sensum apte expresserit nihilque contra accuratæ interpretationis leges seu Eustochius seu anonymus interpres peccarit, dijudicare tutius liceret, ipsamque illam lucubrationem Græcam, quo et hoc lector ipsemet facere posset, oculis ejus ad Commentarii hujus calcem subicerem, nova etiam interpretatione, si fortassis nec Eustochii, nec anonymi interpretis versio placeret, ex adverso secundum receptam apud nos, dum Acta Græca edimus, consuetudinem proposita.

14 Exstant quidem apud nos Pelagiæ, cognomento penitentis seu etiam peccatricis, Vitæ duæ diversæ Græco idiomate exarata; verum ambæ, non ipsamet primævæ Sanctæ Vita, sed hujus dumtaxat sunt paraphrases, quarum altera anonymum, altera Melaphrastem, uti Allatio de Simonum Scriptis, aliisque videtur, habet auctorem.

36 Ac

AUCTOR
C. B.

Varia hujus Latina penes nos exstant exemplaria, duæque etiam Vitæ Græcæ

F

sed hæc primævæ Vitæ Græcæ paraphrases dumtaxat

AUCTORE
C. B.

Ac prior quidem, quæ, hisce inchoata verbis τὸ γε-
γονός παράστα ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, in codice nostro
signato † Ms. 193 exstat, primariæ Vitæ Græcæ
paraphrasis dumtaxat esse videtur, tum quod ser-
mones, qui ultro citroque a Sanctæ ac aliis habiti
fuisse in Vita, a Surio iterumque a Rosweydo
typis vulgata, narrantur, multo auctiores pro-
licioresque, quam in hac sint, exhibeat; tum
etiam quod in ea auctor sub finem narret, factum
esse, ut, cum Hierosolymis, quo sese loca sacra
visendi causa contulerat, adhuc versaretur, S. Pe-
lagia, quam tum simul Nonni episcopi sui, jussu
inviserat, diem extremum clauserit, reique hujus
fama mox late fuerit vulgata: hoc autem ab ipso-
met eodem auctore, cum Pelagiam secunda vice
invisens mortuam eam reperisset, factum fuisse,
Eustochius in Vita, Latinitate a se donata, refe-
rat: quod enimvero, si in primæva Vita Græca,
diem extremum, dum hujus auctor Hierosolymis
versaretur, clausisse Sanctam nostram reique
hujus famam mox late fuisse vulgatam, dumtaxat
fuerit notatum, absque additamento, a fidi
B interpretis sinceritate penitus alieno, facere haud
potuit Eustochius, qui, quamvis quidem primæ-
vam Græcam Sanctæ Vitam ubique fortassis in
levioris etiam momenti rebus omnino accurate
haud exprimat, nusquam tamen a sinceri inter-
pretis officio recedere deprehenditur.

ambæ sunt:
atque hinc,
non illas,

15 Quod vero ad Vitam, a Metaphraste ador-
natam sequentibusque hisce verbis, ἡρωδίου ἀρε-
τίῳ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐδὲν ἀποκαθίστασθαι, inchoatam jam
spectat, hanc vel ex eo, quod abs hoc scriptore,
qui antiquiora, quæ excolenda suscepit, Sancto-
rum Acta, utut interdum, stylo mutato, contra-
ctiora, subinde tamen etiam proluciora reddidit,
concinnata sit, Vitæ vetustioris esse paraphra-
sim, viæ non indubitatum apparet. Adhæc eandem
plane, e quibus Græcam Sanctæ nostræ Vitam, in
codice nostro † Ms. 193 exstantem, primævæ Vitæ
Græcæ dumtaxat esse paraphrasim, jam nunc
ostendi, notas præfert, uti quisque, qui illam vel
apud Surium vel apud Lipomanum, qui ambo
illam Latine vulgarunt, consuluerit simulque
cum Sanctæ Vita, a Rosweydo in Vitis Patrum
edita, contulerit, haud difficulter comperiet. Id
tamen inter Vitam, quæ in codice nostro † Ms.

C 193 exstat, alteramque, quæ a Metaphraste con-
lecta est, discriminis intercedit, quod prior stylo
admodum humili ac simplici; posterior contra
stylo quam maxime sublimi ac limato sit con-
scripta. Hinc porro atque ex aliis, quæ de ambæ
hisce lucubrationibus supra jam dixi, consec-
tarium apparet, ut Metaphrastes, non primæ-
vam Græcam Sanctæ nostræ Vitam, ab Eustochio
Latine redditam, sed alteram illam, quæ hujus ex
dictis paraphrasis dumtaxat est, atque in codice
nostro † Ms. 193 exstat, stylo suo excolierit, para-
phrasticæ reddiderit, seu potius, paraphrastæ
anterioris paraphrasim ornatius expresserit.
Verum, utcumque hoc habeat, tam una quam
altera lucubratio a primæva Græca Vita nimium
recedere videtur, quam ut magno in pretio sit ha-
benda typisve ad Commentarii hujus calcem recu-
di mereatur.

sed Latinam
dumtaxat
Vitam e
Rosweydi
editione re-
cudemus.

16 In Bibliothecæ regis Franciæ codicum Mss.
Catalogo, tom. 2 Parisiis anno 1740 excuso,
varii assignantur Mss. codices, in quibus S. Pe-
lagiæ Vita, hisce verbis τὸ γερόμενος ζῶντα in-
choata, continetur; verum haud parum dubito,
num ab exstante, de qua jam actum, in codice
nostro † Ms. 193 Pelagiæ Vita multum differat.
Adhæc initium illud cum initio, quod primævæ

Vitæ Græcæ versio, seu ab Eustochio, seu ab al-
tero interprete anonymo adornata, exhibet, multa
ratione, ut apparet, congruit. Curare itaque, ut
illa describeretur atque, ad nos transmitteretur,
operæ pretium non existimavi; cumque Vitæ
Græcæ, quæ, ut jam monui, penes nos exstant,
prelo dignæ haud videantur, reliquum est, ut so-
lam Vitam, e primæva Vita Græca Latine redi-
tam, ad Commentarii hujus calcem recudam; at-
que id quidem ex aliquo e tribus nostris supra
memoratis, qui invicem dumtaxat in aliquot haud
magni momenti lectionibus discrepant, codicibus
Mss. præstarem, si Latinam, quam hi exhibent,
versionem, ab interprete anonymo factam, ver-
sione ab Eustochio facta certo prætare, haberem
compertum; verum cum res secus habeat, appro-
bationemque apud eruditos omnes jam tulerit
Eustochiana versio, Latinam Sanctæ Vitam, quam
hæc, a Rosweydo jam edita, proponit, Commen-
tario huic subjungere, satius existimavi. Id adeo
re etiam vera præstiturus sum, atque ita qui-
dem, ut lectiones præcipuas, quibus Eustochiana
versio a versione, in codicibus nostris exhibita,
discrepat, maximeque eas, quibus hæc illa au-
contra, facta ambarum collatione, præstare vi-
debitur, in Annotatis, Vitæ ex more subjicien-
dis, assignaturus sim, binis tamen penes nos ex-
stantibus, quas supra memoravi, Vitis Græcis in
subsidiium, ubi opportunum id judicaro, addu-
ctis.

§ II. Quandonam Sancta ad Domi- num fuerit conversa, diemque deinde extremum clauserit.

Sub Numeriano imperatore, uti in elogio, e
Smagnis Græcorum Menæis supra recitato, Sir-
letianoque, quemadmodum ibidem monui, me-
nologio notatur, non floruisse S. Pelagiam, vel
ex eo liquet, quod, quæ a Jacobo diacono in Vita
edenda, fide, ut jam docui, undequaque dignis-
sima, narrantur, Ecclesiam tunc, cum floruit,
plenissima, in pace ac tranquillitate, qua certe
ante seculum quartum seu Constantini Magni
ætatem garisa haud fuit, exstitisse, apertissime
prodant; Numerianus autem imperii habens
jam inde ab anno 284 gesserit, eodemque etiam
anno violenta morte e vivis ereptus illas deposue-
rit. Adhæc, cum non nisi octo circiter mensibus
(adi ad annum 284 num. 2 et 3 Pagium in Cri-
ticis) Numerianus imperarit, quis sub hoc im-
peratore, quæ de Pelagia a Jacobo diacono re-
feruntur, quadriennique circiter spatio, uti ex
eis, quæ hic num. 20 et seqq. scribit, consecrarium
apparet, tenuerunt, sat apte collocari posse, exi-
stimet, etsi etiam Pelagiam seculo tertio floruisse
tantisper daremus? Quid quod nullum prorsus
(neque enim, qui Sanctam anno circiter 280
obisse ait, Petri de Natalibus, utpote scriptoris
nimis recentis, Catalogum hic moror) seu scri-
ptum seu monumentum satis antiquum fideque
utcumque dignum, quod Menæis Sirletianoque
Menologio, Sanctam nostram cum Numeriani
imperio conjungentibus, vel in speciem suffrage-
tur, possit afferri? Verum quo seculo quæve ætate
quæ de Pelagia a Jacobo diacono memoriæ produ-
tur, ac nominatim quo anno circiter ejus ad Do-
minum

A *minum Conversionem felicemque e vivis excessum evenisset statuemus?*

conversam
fuisse a
Nonno, in
sedem Edes-
senam Ibr

18 Nicephorus *Historiæ ecclesiasticæ* lib. 14, cap. 30 sic scribit: Ecclesiæ vero Edessensæ divinus ille præfuit Nonnus, qui primariam in urbe Antiochena Menadem verborem persuasione adductam, et præter opinionem omnem Deo consecratam, nympham et sponsam purissimam illi representavit, pro Margarita Pelagiam eam cognominans, in qua certe meritoque aliquis divini iudicii pelagus admiratur. Ita ille; qui cum de viris illustribus, qui sub Theodosio Juniore floruerunt, loquatur, Nonnum, qui convertit Pelagiam, tunc floruisse, docet. Baronius porro in *hodiernis suis ad Mr. Romanum Annot.*, laudato eodem, quem jam recitavi, Nicephori textu, ita subjungit: Errant, qui eam (S. Pelagiam videlicet) referunt ad tempora Numeriani, dicuntque hanc ad Christum conversam a Nonno, qui et Hyppolitus dictus habetur, episcopo Portuensi; hæc enim superius (ad xxii nempe Augusti diem) refellimus. Nonnus

B enim, qui eam convertit, fuit episcopus Edessenus, substitutus in locum Ibræ, ut scribit Liberatus, diacon. in Breviar. cap. xii, cumque ille sedem recepisset in Consilio Chalcedonensi, Nonnus remansit Antiochiæ commendatus a synodo Maximo episcopo Antiocheno, ut constat ex eodem concilio Act. x. Porro ille eum præfecit ecclesiæ Heliopolis ad Libanum positæ, cujus meminit Sozom. Hist. lib. xv, cap. ix. Diversa ab ea est alia Heliopolis, quæ est in Ægypto, quæ Alexandrino, et non Antiocheno subdito est episcopo. Porro idem Nonnus postmodum redditus est ecclesiæ Edessensæ, ut apparet ex epistola episcoporum illius provincie, scripta pro comprobatione concilii Chalcedonensis ad Leonem imperatorem. Exstat tom. 2 Concil. novæ edit. pag. cccxlii.

anno 449
substituto,
Baronius
primum
recte existi-
mavit;

19 Nonnus Edessenus episcopus, a Baronio hic memoratus, Mr. Romano ad 2 Decembris diem est inscriptus; in Ephesina autem pseudo-synodo anno primum 449 celebrata, in qua impius Dioscorus, patriarcha Alexandrinus, humana omnia Divinaque jura pessumdedit, in Ibræ, Edessensæ episcopi, locum, ut Liberatus diaconus tom. 5 concil. editionis Labbeanæ col. 759 in Breviario Historico fidem facit, fuit substitutus, cumque deinde a sede illa, Ibræ in eam restituto, per æcumenicum anni 451 Chalcedonense concilium (adi hujus apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 676 et seq. Actionem 10) fuisset amotus, eandem deinde, cum Ibræ obitu anno circiter 457 vacua esset effecta, pariter recuperavit. Palam id fit ex eo, quod epistolæ, quam ad Leonem imperatorem, cum hic ad episcopos omnes de Chalcedonensi concilio eos interrogans epistolam encyclicam eodem anno 457 (adi tom. 15 Monument. Eccl. Tillemontium) dedisset, provincie Osroënæ episcopi scripserunt, subscriptus primo loco, uti apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 917 videre licet, reperitur Nonnus episcopus Edessensæ metropolis: quæ cum ita habeant, nec Nonnum ante annum 449 fuisse episcopum, ullo ex capite apparuit, consecrarium sit, ut ex opinione, quam verbis proxime recitatis Baronius proponit, Pelagia certe, utpote, ut statuit, a Nonno illo, sancto Edesseno episcopo, conversa, non citius quam eodem anno 449 ad fidem simul atque e vite impuræ sordibus ad Dominum fuerit adducta. Atque hæc quidem clarissimi illius scriptoris opinio veritati apprimè, si tamen, quod de Heliopoli-

C

tano Nonni episcopatu complectitur, excipias, est consona, uti infra ostendam; verum illam postea in Annalibus ad annum 451 deseruisse videtur.

20 Ibi enim sic scribit: Exstat rei gesta (conversionis S. Pelagiæ) præclara historia, scriptis mandata a Jacobo diacono Heliopolis: ubi cum dicatur idem Nonnus, (qui nempe a Nicephoro verbis supra huc transcriptis Edessenus episcopus fuisse Pelagiamque convertisse traditur) fuisse episcopus ejusdem Heliopolis Phœnicie civitatis, subjectæ episcopo Antiocheno, in dubitationem adduci possunt, quæ a Nicephoro (adi hujus verba, num. 18, data) scripta sunt; num videlicet idem iste sit ille Nonnus cum eo, qui a Dioscero pro Ibræ substitutus fuit episcopus Edessæ et postea inde, restituto Ibræ, rejectus, et traditus Maximo Antiocheno, a quo poterit creari episcopus Heliopolis. Etenim qui Pelagiam Nonnus convertit, primus ante hæc tempora fuisse videtur episcopus Heliopolis: nam ista in Actis illis de eo leguntur a pravo damone proclamata: Non tibi sufficiunt triginta millia Saracenorum, quos mihi abrupuisti, et baptizasti? Non tibi sufficebat, me eiecisse de tuis Heliopolitanis: quoniam, cum et ipsa civitas esset mea, et omnes, qui in ea habitabant, me adorarent, tu mihi abrupuisti et obtulisti Deo tuo. Hæc ibi. Ceterum ante Nonni hæc tempora constat fuisse ejusdem civitatis episcopum, nomine Josephum, qui huic interfuit concilio Ephesino æcumenico sub Cyrillo Marinius episcopus Heliopolis subscriptus habetur. Liquet insuper ex epistolis S. Joannis Chrysostomi, jam olim Phœnicæ habuisse ecclesias, et monachos illuc profectos ad conversionem gentium ibi degentes, persecutionem tamen ab illis esse passos, ut dictum est pluribus superiori tomo, ut plane appareat, ante Nonnum hunc, alium ejusdem nominis Euangelium prædicasse circa ejusdem Joannis Chrysostomi tempora.

ACTORE
C. B.

verum post-
ea, uti ex
verbis ejus
hic recitatis
liquet.

21 Baronius itaque opinionem, qua, S. Nonnum, primo Edessenum, post Heliopolitanum ac dein iterum Edessenum episcopum, ad Dominum convertisse S. Pelagiam, prius ex dictis existimarat, postea, uti ex ejus jam recitatis verbis apparet, idcirco potissimum mutavit, quod Nonnus, qui Pelagiam convertit, non tantum episcopus Heliopolitanus, sed et primus episcoporum omnium, qui sedem hanc occuparint, ex iis, quæ in Vita edenda legerat, existisse ei sit visus, diuque ante annum 449, quo Nonnus a sede Edessena amotus ad Heliopolitanam deinde fuerit promotus, episcopus Heliopoli, Marinius nempe, qui concilio æcumenico, anno 421 Ephesi celebrato, interfuit, sedisse inveniatur. Verum nec episcopum Heliopolitanum existisse, nec, etsi hoc daretur, episcoporum omnium, qui sedem hanc occuparint, primum fuisse Nonnum, qui Pelagiam convertit, ex edenda hujus Vita apparet. Nihil enim aliud, unde hoc postremum possit contendere, in lucubratione isthac, qualis Baronio præluat, occurrit, quam quod pravus demon Nonno episcopo, qui Pelagiam convertit, proclamasse memoretur. Non tibi sufficebat, me eiecisse de tuis Heliopolitanis; quoniam cum et ipsa civitas esset mea, et omnes, qui in ea habitabant, me adorarent, tu mihi abrupuisti, et obtulisti Deo tuo, sicque Heliopolim, antequam eam Nonnus, qui Pelagiam convertit, episcopi munere gubernaret, totam

opinionem ex
eo, quod dis
ante annum
449 Heliopoli
fuisse episco-
pum, pri-
mumque ibi
F

AUCTORE
C. B.

totam ethnicam fuisse, episcopumque proinde ibidem ante Nonnum non sedisse, indicari videatur. Verum jam inde a Constantini Magni ætate, quemadmodum Eusebius lib. 3 de Vita Constantini cap. 58 et Oratione de laudibus Constantini cap. 18 docet, episcopum nacta fuerat Heliopolis. Quod cum ita sit, simili rationandi modo posset concludi, jam inde etiam ab eadem ætate Nonnum episcopum, qui Pelagiam convertit, Heliopoli sedisse, hancque adeo Sanctam ad Dominum fuisse conversam, quod tamen nec ipse Baronius admittit, utpote Nonnum, qui S. Pelagiam convertit, sub Joannis Chrysostomi tempore seu sub seculi quarti finem, cum hic Phœnicibus per monachos, quos eo misit, Evangelium prædicavit, Heliopoli demum sedisse, verbis proximè recitatis indicans.

22 Quid ergo? Non fuit, cur ex eo, quod, quæ in edenda S. Pelagiæ Vita proclamasse cacodæmon adversus Nonnum episcopum narratur Heliopolim totam ethnicam seu a veri Dei cultu paulo ante Pelagiæ conversionem existisse alienam, indicare videantur, primum illum Heliopolitanorum fuisse episcopum ac primum ante Marinum, qui sedem illam anno 431 occupavit, sedisse, existimaret Baronius. Quid ni enim factum esse queat, ut Nonni episcopi, qui Pelagiam convertit, ætate Heliopolis, cum antea ad veram Christi fidem fuisset adducta, ad idolorum iterum cultum esset reversa? Petrus, Alexandrinus episcopus, apud Theodoretum Historiæ ecclesiasticæ lib. 4, cap. 22 in epistola, ibidem recitata, refert, qui largitionum comes, nomine Magnus, Valentis augusti, qui ob anno 364 ad annum usque 378 Romani imperii habenas tenuit, mandato non paucos Alexandria veros Christi cultores, quod Arianorum impietatem detestarentur, nec ullo modo a sententia abduci possent, variis exquisitis tormentis dire torserit, ac deinde subjungit: Fatigatus igitur (largitionum comes nimirum) in infligendis, quæ subinde excogitabat, tormentis, cum universus populus crebro ingemisceret ac lugeret, crudelis iste et ab omni sensu humanitatis alienus, convocatis iterum turbis in compositis ad tumultuandum assuetis, eos (impietatis Arianæ osores) ad iudicium seu potius ad paratam condemnationem vocat juxta urbis portum, gentilibus ac Judæis multas adversus eos acclamationes magna mercede conductas ex more jactantibus; cumque ipsi manifestæ Arianorum impietati cedere nolissent, universo populo ante prætorium lamentante, sententiam in eos profert, ut Alexandria excedentes in urbem Phœnicem Heliopolim migrent; in qua ne audire quidem nomen Christi ullus incolarum sustinet. Sunt enim omnes simulacrorum cultores.

23 Valente ergo imperante seu illo temporis spatio, quod inter annum 363 et 379 intercessit, ethnici adhuc idolorumque cultui addicti exstiterent Heliopolitani universi. Nec est, cur id mirum cuiquam appareat; etsi enim, quemadmodum Eusebius locis supra cit. docet, Constantinus Magnus Heliopoli ecclesiam, presbyteris etiam ibidem et diaconis cum episcopo, qui supremo solummodo Numini sacra facerent, constitutis, eræxerit, legeque insuper lata, ne urbis illius cives, qui idolorum ac Solis nominatim, a quo nomen civitati eorum erat inditum, et Veneris cultui erant addictissimi, in posterioris hujus falsi numinis honorem uxores filiasque suas, ut facere solebant, peregrinis prostituerent, severis-

Heliopolitani enim, postquam jam habuissent episcopum, ad idolorum cultum sunt reversi,

24 Adhæc S. Joannes Chrysostomus Homilia 68 in Matthæum, quam is vel anno circiter 395, ut vult Tillemontius, vel potius, ut Homiliarum, a Stiltingo nostro in historico, quo ejusdem gesta ad XIV Septembris diem illustravit, Commentario statuta exigit, anno circiter 390 aut sequenti pronuntiavit, civitatem sceleratissimam Heliopolim appellat. Atque ita ex omnibus jam dictis liquet, Heliopolitanos, etiamsi jam inde Constantini Magni ætate seu seculi quarti initio episcopos ac presbyteros habuissent, idolorum tamen cultui pertinacissime propemodum etiam usque ad ejusdem seculi finem certo mansisse addictos. Quod cum ita sit, factum etiam esse potest, ut etiamsi anno 431, quo concilium Ephesinum celebratum fuit, Heliopolitanis episcopus, nomine Marinus, annoque 451, quo concilium Chalcedonense celebratum fuit, episcopus alter, Josephus cognominatus, præfuerit, idolorum tamen cultui, si non omnes, maximo tamen numero adhuc adhæserint; unde sane fit, ut, etiamsi paulo ante factum per Nonnum episcopum Pelagiæ conversionem Heliopolim totam fuisse Ethnicam, in Vita edenda indicetur, primum illum fuisse Heliopolitanorum episcopum consecrarium ex hac non sit. Et vero ut ad id, quod supra tantisper dedi, jam veniam, ne quidem, Heliopolitanorum unquam S. Nonnum, qui Pelagiam convertit, fuisse episcopum, ex eadem Sanctæ nostræ Vita potest confici. In hac quidem, prout apud Surium, stylo mutato, paraphrasticè reddita, Coloniæ Agrippinæ exstat vulgata, Jacobus, qui eam conscripsit, Nonnique episcopi diaconum in lucubrationis illius serie plus semel sese appellat, Heliopoleos diaconus in titulo, quem præfert, e vetustis, ut additur, Mss. codicibus etiam vocatur, hincque Baronius potissimum ac præterea ex eo, quod in Vita ejusdem editione, quæ ei prætulit, cacodæmon, Non tibi sufficiebat, me ejectione de tuis Heliopolitanis, adversus Nonnum episcopum, qui Pelagiam convertit, proclamasse narratur, Heliopolitanum hunc fuisse episcopum, existimavit.

25 Verum hæc, quæ apud Surium ante Vita Prologum leguntur, verba, Auctor est Jacobus diaconus Heliopoleos, habeturque in vetustis Mss. codicibus, ita accipienda videntur, ut iis, non de diaconi Heliopolitani titulo, sed de ipsamet Sanctæ Vita, a Jacobo diacono conscripta, quæ in vetustis Mss. codicibus habeatur, sermo instituat. Ut sit, Auctor sese plus semel in lucubratione illa Nonnum

A Nonni episcopi diaconum, *nuspian* etiam Heliopoleos diaconum, appellat. Adhæc Rosweyda *Vitæ ejusdem editionis, quam in Vitis Patrum pag. 376 et aliquot seqq. exhibet, inscriptionem hanc* Auctore Jacobo diacono, interprete Eustochio etc. præfigit, nec ullam editionis, *Coloniæ Agrippinæ a Surio adornaatæ, tituli que mox relati, in quibus Jacobus, Vitæ auctor, Diaconus Heliopoleos vocatur, mentionem facit: quæ omnia faciunt, ut in animum inducam, diaconis Heliopoleos titulum, quem Suriana editio præfert, putem esse profectum vel ab ipsomet Surio, vel ab altero, qui Heliopolis episcopum quidem Nonnum, Jacobum vero ejusdem civitatis diaconum existimavit ex eo, quod Heliopolim, cum tota esset dæmoni ob idolorum cultum addicta, a Nonno episcopo, qui Pelagiam convertit, ad Dominum fuisse adductam, e pravi spiritus dictis, in edenda ejusdem Sanctæ nostræ vita num. 16 occurrentibus, intelligeret, usque, utpote sequentia verba, Non tibi sufficiebat, me eiecisse de tuis Heliopolitanis, in editione, qualis Baronio (adi ejus num. 20 verba) præluvit, completentibus, ad Nonnum spectasse Heliopolitani indicentur.*

potest con-
fieri, Pelagiam por-
ro,

26 Verum perperam omnino fecit id ille: etenim non tantum editio Rosweydaiana et Suriana, verum etiam tres diversi, qui penes nos exstant, optimæ notæ codices membranacei Mss. pro illis dæmonis verbis, postremo recitatis, habent dumtaxat: Nonno tibi sufficiebat Heliopolis tota etc, aut, Non tibi sufficiebat Heliopolis civitas etc; huius autem lectioni suffragatur præterea, quæ in codice nostro † Ms. 193 existat, Græca Sanctæ nostræ Vita, utpote in qua sequentia, quæ textui huic respondet, verba occurrunt: *ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστιν ἡλικιόπολις ἅλη*, etc: non tibi sufficiebat Heliopolis tota? Quod autem ad Heliopolitanorum conversionem, a Nonno episcopo, qui Pelagiam convertit, factam, jam spectat, nec ex illa, utit reipsa facta, Heliopolitanorum episcopum hunc fuisse, potest concludi, uti ex supra dicendis patet. Determinemus modo, quandonom tandem et Heliopolim ad fidem adduxerit, et Pelagiam a vitæ impuræ sordibus ad Dominum Nonnus episcopus converterit. Idne forsitan, ut Baronius, priori mutata sententia, quam in suis in Martyrologium Romanum Annotationibus primum tenuerat, in Annalibus (adi ejus verba num. 20) huc transscripta existimasse videtur, eo ipso tempore, quo Phœnicibus convertendis S. Joannes Chrysostomus operam dedit, seu seculo quarto propemodum jam elapso evenerit? Id equidem mihi nullo ex capite verosimile apparet. Nullus enim, qui tum uspiam sederit, nominis hujus episcopus vel in Conciliorum Actis vel in scriptoribus ecclesiasticis occurrit.

quæ a muliere peccatrice ac deinde penitente, a Chrysostomo memorata distinguitur,

27 Nec est, quod reponas, mulieris peccatrice, quæ ætate sua ad Dominum fuerit conversa. Joannem Chrysostomum Homilia 68 in Mathæum, sub seculi quarti finem, ut supra jam docui, Antiochiæ recitata meminisse, hancque, cujus nomen *nuspian* Sanctus ille Pater prodit, cum Sancta nostra videri posse eandem. Etsi enim de muliere ista Chrysostomus sequentem hunc loquatur in modum, Annon audistis, quomodo meretrix illa, quæ lascivia omnes superabat, omnes postea pietate vicit? Non de illa loquor, quæ in Euangelis fertur, sed de illa, quæ nostro ævo ex Phœniciæ civitate, omnium nequissima, fuit. Hæc quippe meretrix apud nos

erat, primasque in scena tenebat, cujus nomen ubique celebrabatur, nec in nostra urbe tantum, sed usque ad Cilicias et Cappadocas; hisce autem ex verbis de muliere peccatrice primum ac deinde penitente, quæ eadem fuerit cum Sancta nostra, videri utcumque queat facere sermonem, multa tamen mox, ex quibus hanc ab illa distinguendam nemo ambigat, idem sanctus Pater adjungit: Ac primo quidem mulier, de qua loquitur, maleficus, ut ait, uti artibus a plurimis fuit æstimata, nec corporis tantum forma, sed et veneficiis reia sua, quo in hæc incautos altraheret, expandit. Adhæc in virginum monasterium sese recepit mulier, a Chrysostomo memorata, in eoque, cum inde eam nec submissi ab urbis præfecto milites extrahere, potuissent, perseveravit usque ad ultimum vitæ suæ finem, quam tandem, cum longa multorum annorum penitentia peccata sua eluisset, felicissimo obitu terminavit; quæ omnia aut certe pleraque in S. Pelagiam, quam Nonnus episcopus convertit, non satis quadrant, uti quisque, qui ejus Vitam edendam evolverit, satis perspiciet.

28 Jam vero, cum ex his omnibus, quæ memorata a S. Joanne Chrysostomo mulier primum peccatrix ac dein penitens diversa sit a Sancta nostra, dubitandum haud appareat, nec hujus tamen, quæ non minus quam altera argumenti ejus erat accommodata, in Homilia plus semel jam laudata, in qua auditores suos ad spem bonam de peccatorum suorum remissione, si penitentiam de his agere voluerint, concipiendam hortatur, mentionem faciat, est sane, cur Sanctæ nostræ historiam, cum Homiliam illam S. Chrysostomus diceret, seu ex dictis anno circiter 291, nondum accidisse arbitremur. Verum cum nec etiam paulo serius, ut jam dictum, evenerit, quo tandem anno circiter ad Dominum fuisse S. Pelagiam conversam, statuemus? In pseudo-synodo Ephesina, anno 449 celebrata, Nonnum quemdam, agente Dioscuro, patriarcha Alexandrino, in locum Ibae, Edesseni episcopi, fuisse substitutum, e Liberato diacono, qui id apud Labbeum tom. 2 Conciliorum in Breviario, a se adornato, refert, habetur compertum. Adhæc Ibam, exauctoratum Edessenum episcopum, anno 451 in sedem suam fuisse in concilio Chalcedonensi restitutum, e decima hujus Actione apud Labbeum tom. 4 Conciliorum col. 876 et seq. certum etiam est, uti et tunc Nonnum, qui partem in illegitima sua ad sedem Edessenam promotione habuisse *nuspian* asseritur, Maximo, patriarchæ Antiocheno, quo curam de eo haberet, e concilii Patribus fuisse commendatum. Porro, Iba anno 457 (adi ad annum 451, num. 53 Pagium in Criticis) e vivis sublato, sedem Edessenam vel dicta anno 457 vel seq. recuperavit idem Nonnus, ut provinciæ Osroënæ episcoporum, quæ apud Labbeum tom. 4 conciliorum col. 917 existat, epistola, ad Leonem imperatorem tunc data Nonnique, tamquam Edessenæ metropolitani episcopi nomine notata, indubitatum facit; hunc autem Nonnum esse illum ipsum Nonnum episcopum, qui, quemadmodum Jacobus diaconus in edenda S. Pelagiæ Vita memorie prodit, e monasterio Tabemnosiatarum ob vitæ sanctitatem extractus, ad episcopatum fuit promotus Sanctamque nostram convertit, verosimilimum apparet.

29 Ea mihi sedet sententia, tum quod eam Theophanes in editionis Parisiensis anni 1655 Chronographia pag. 79 ac post eum Nicephorus Callistus

AUCTOR
C. B.

a Nonno Edesseno. Iba substituto, reipsa fuisse conversam.

E

F

AUCTORE
C. B.
verosimili-
mum appa-
ret, nec ab
opinione
hac, quod
Nonnus, qui
Pelagiam
convertit,

Callistus in Historia Eccl. a se contexta loco supra cit. diserte tradant, tum quod Nonnus episcopus, a Nonno Edesseno jam memorato distinctus, cui S. Pelagiae conversio, aliaque de eo per Jacobum diaconum narrata aptius queant attribui, in Historiarum monumentis haud occurrat. In hanc porro sententiam, in Martyrologio Romano ad 2. Decembris diem etiam consignatam, praeter Pagium in Criticis ad annum 451, num. 52. manibus pedibusque facturus fuisse abeunt eruditi alii unanimi consensu omnes, Baroniusque etiam eandem; a qua tamen, ut apparet, perperam ex jam dictis, postea descivit, amplexus primum fuit. Nec video, quid solidi, quo deserenda ostendatur, supra jam objectis possit adungi. An forte, quod Nonnum equidem, qui Pelagiam convertit Heliopolitanum fuisse aliquando episcopum, tradita de eo in Sanctae Vita exigant, nec tamen Nonnus, qui sedem Edessenam post Ibam occupavit, Heliopolitanus unquam exstiterit episcopus? Sane Nonnum Edessenum ecclesiae Heliopolitanæ, antequam ad sedem illam, Iba vita functo, promoveretur, numquam praefuisse episcopum, ete solis Ecclesiae canonibus, qui episcopum ab una ecclesia ad aliam transferri vetabant, sat certum apparet; omnino autem indubitatum evadit ex eo, quod Phoeniciæ secundæ episcoporum epistola, anno 458 ad Leonem imperatorem data, atque apud Labbeum tom. 4 concil. col. 921 et seq. exstanti, subscriptus inter primos, qui epistolam istam signarunt, reperitur Petrus Heliopolitanus episcopus, qui profecto, si Nonnus ex episcopo Heliopolitano Edessenus metropolitana vel anno 451 vel seq. factus fuisset, nomen suum inter primos epistolæ isti subscriptos Patres, utpole uno dumtaxat anno ad episcopalem dignitatem evectus multisque proinde illorum ætatis aut certo promotionis ad episcopatum prærogativa verosimillime inferior, notaturus haud fuisset.

Heliopolim
ab idolorum
cultu abstra-
xerit, recen-
dendum ap-
paret,

30 Nonnum itaque, Edessenum episcopum, ecclesiae Heliopolitanæ, antequam ad sedem illam promoveretur, numquam praefuisse episcopum, extra controversiam enimvero positum videtur. Verum quid tum? Ut Nonnus episcopus, qui S. Pelagiam convertit, ecclesiam Heliopolitanam episcopi munere aliquando gubernarit, edenda Sanctæ nostræ Vita neutiquam requirit. Ex iis quidem, quæ cacodæmon contra Nonnum declamasse in hac narratur, Heliopolim fuisse ab hoc antistite ad veram Christi fidem conversam, intelligitur; verum quid ni Heliopolim Nonnus, etiamsi civitatem hanc episcopus haud moderaretur, adducere ad Christum potuerit? Nonne civitates plures, imo et regiones integræ, ab iis etiam, qui illarum episcopi haud erant, ad fidem leguntur adductæ? Nonnus, cum a sede Edessena, restituto in hanc Iba, anno 451 a concilio Chalcedonensi fuit amotus, simul fuit, ut jam docui, ab ejusdem concilii Patribus Patriarchæ Antiocheno Maximo, quo ejus necessitatibus prospiceret, commendatus; hic autem Nonnum in honore habuit, dignitatemque episcopalem, uti apud Labbeum tom. 4 Conciliorum col. 677 videre licet, illi servavit. Hinc factum reor, ut patriarcha Antiochenus, etsi quidem Nonnum episcopum nulli prorsus patriarchatus sui sedi præfecerit, episcopi tamen regionarii loco eum quodammodo habuerit, atque ad existentes adhuc in patriarchatu suo variisque locis dispersos ethnicos, quod virum esse apostolicum spirituque Dei plenum nosset, ab idolorum cultu abstrah-

dos Christoque adjungendos adhibuerit. Atque ita quidem Nonnus is ab anno 451, quo ex dictis a sede Edessena fuit amotus, ad annum usque 457 aut seq., quorum altero eandem recuperavit, episcopus manserit nulli certæ sedi affixus; cum autem Jacobus diaconus sedem episcopalem, quam Nonnus, a quo Pelagiam conversam, refert, occupavit, nusquam in Vita edenda exprimat, idque lamen, si quam ille tunc occupasset, vel uno saltem loco facturus fuisse videatur, fuerit verosimillime Nonnus episcopus, qui Pelagiam convertit, nulli etiam, cum id fecit, certæ ac determinatæ sedi affixus; quod iterum hunc a Nonno Edesseno supra memorato non esse diversum, argumento est, iisque proinde, quæ num. 29 adducta sunt, addi debet. Hoc adeo hic adhuc notasse contentus, qui et quando, ut Nonnus Edessenus Pelagiam converterit, sit factum, pergo exponere.

31 Maximus patriarcha Antiochenus, ut Jacobus Diaconus in Pelagiæ Vita edenda fidem facit, concilium celebravit, atque ad id patriarchatus sui episcopos, Antiochia haud procul remotos convocavit; ut autem hos inter fuerit Nonnus, a sede Edessena amotus patriarchæque Antiocheni curæ commendatus, qui tum forte haud procul Antiochia commorabatur, factum facile esse potest, reque etiam ipsa id factum, statuendum e supra dictis videtur, ut etiam ibidem illum ad Dominum Pelagiam convertisse, aliaque præterea gessisse, quæ Jacobus diaconus in Vita edenda Nonno episcopo, a se memorato, adscribit. Verum cui circiter Christi anno isthæc omnia ad nominatim Sanctæ nostræ conversionem innectemus? Ex iis, quæ adversus Nonnum episcopum cacodæmon, cum S. Pelagia ad Dominum primum esset conversa, proclamasse, a Jacobo Diacono in vita narratur, fuisse a Nonno, priusquam Pelagia ab eo converteretur, triginta Sacerdotum militia ad fidem conversa, sacroque lacero expiata ac Christo consecrata, certum omnino est; quod cum ita sit, Nonnusque, qui non prius, quam cum a sede Edessena anno ex dictis 451 fuisset amotus, Sacerdotum conversioni sese addixisse videtur, unum saltem, ut apparet, alterumve annum tot illorum millibus converterendis impendere debuerit, Sanctam nostram a Nonno ad Dominum fuisse anno circiter 453 aut 454 conversam, sat verisimile apparet. Hinc porro jam fluit, ut, cum triennio dumtaxat aut paulo serius, ut Vita edenda fidem facit, post suam conversionem ad Dominum migravit, non serius verosimiliter, quam anno circiter 457 vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. Hæc porro Sanctæ nostræ mortis epocha adhuc confirmatur ex eo, quod Jacobus Diaconus Hierosolymis, qua in civitate dum versaretur, Pelagia obierat, Antiochiam post hujus obitum, uti in tribus nostris optimæ notæ codicibus Mss. membranaceis indicatur, sese contulerit, hincque appareat, Nonnum, dum Sancta obiit, sedi Edessena, quod anno 457 vel seq. ex dictis factum, redditum nondum fuisse; neque enim alias Jacobus, qui Nonni diaconus erat, sese Antiochiam, sed Edessam recta collaturus fuisse videtur.

AUCTOR C. B.

§ III. Sanctæ apud varias gentes cultus; sacrarum ejus reliquiarum translatio.

Sancta, quæ Officio ecclesiastico a Græcia hodie colitur.

Quam insigni apud Græcos cultu Sancta nostra hodieque gaudeat atque olim etiam fuerit gavisâ, palam est tum e S. Sabæ Typico, in quo Officium ecclesiasticum de S. Pelagia hodie recitandum præscribitur, tum etiam eâ magnis Græcorum Menæis ecclesiasticis, in quibus cum elogio supra dato hodie etiam conjungitur Officium eidem ecclesiastico, quod de S. Pelagia, meretricis nempe, uti ibidem vocatur, est totum, si paucas dumtaxat ei immixtas Sanctorum aliorum commemorationes, quæ brevibus eorumdem elogiis adduntur, præcesque aliquot, pro quotidiano Græcorum more ad sanctissimam Virginem Mariam directas, exceperis. Speciminis loco Odam seu orationem, qua Officium inchoatur, lectoris oculis, reliquis prætermissis, lubet subjicere, addita etiam ad calcem interpretatione Latina. Sic habet: Ἐγκρατεῖα τὸ σῶμα σου, Πελαγία, νεκρώσασα, τὴν ψυχὴν ἐξώσασα καὶ ἐκόσμησας, καὶ ἀνετήριον Πνεύματος σου τὴν ἀπετέλεσας, καὶ συνήθης μυστῶ τῶν νεκρῶν καὶ ἀτίστη σου, ὅν ἰκέτευε, ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνου ὑπερασπίσαι τούτους ἐν πίστει ἐπιθελόντας τὴν ἀεισέξαστον μνήμην σου. Dum abstinentia corpus tuum, Pelagia, mortificasti, animam vivificasti atque ornasti, teque Spiritus habitaculum fecisti ac Sponso tuo mystico et Creatori adjunxisti, quem, ut a corruptione et periculis, qui tuam commemorationem, perpetuo venerandam, in fide celebrant, immunes evadant, interpella. Nec tantum Officio ecclesiastico, verum etiam templo, in honorem suum Constantinopoli æstructo, Sancta nostra honorata fuerit, si veritati modo opinio, in quam Cangius tandem concessit, sit consona.

nec tamen etiam templum, Constantinopoli sibi sacrum, habuit, a Russis etiam

33 Hic enim scriptor, postquam templum, quod Pelagiæ alicui sacrum Constantinopoli existitisse a Cedreno asseritur, Pelagique a Zonara vocatur, in Constantinopoli sua Christiana lib. 1, num. 26 Pelagiæ Tarsensi martyri attribuerat, id postea in suis ad Zonaram Annotationibus Pelagiæ Pœnitenti seu Sanctæ nostræ adscribendum existimavit: verum perperam, uti in Historico de S. Pelagia, virgine martyre Antiochena Commentario ad 1x Junii diem, quo Sancta hæc Martyrologio Romano eam inscripta, dataque apud nos jam est, Janningus noster num. 25 et quatuor seqq. recte ostendit, ibidem etiam omnia, quæ, ut templum illud vel Pelagiæ nostræ vel alteri homonymæ adjudicetur facere possunt, scilicet colligens, suumque etiam de singulis ferens judicium, ut plura de re illa hic proferre opus non sit, lectorique ad Janningum remisso, ad aliud modo, quod ad Sanctæ cultum spectat, fas sit procedere. Apud Russos seu Slavos-russos, aut etiam, si major, Mosco-russos, qui patriarchis Constantinopolitanis diutissime paruerunt, atque ab his potissimum ab idolorum cultu ad Christianam fidem fuere adducti, Sanctam nostram quoque cultu gaudere ecclesiastico aut certe olim fuisse gavisam, dubitandum vix apparet tum quod gentis illius fastis sacris supra recensitis sit inscripta, tum quod hæc omnes passim Sanctos, ab ecclesia Græca, a qua Sanctam nostram coli jam vidimus, cultu ecclesiastico affectos, eodem pariter cultu soleat afficere.

34 Nec Russi tantum seu Slavo aut Mosco-Russi in cultu ecclesiastico, quo Græci etiam S. Pelagiam venerantur, adjungendi hisce sunt, verum etiam versantes in Syria, qua in regione natales Sancta fuit sortita, fidei Christianæ cultores, fortassis etiam ante ipsosmet Græcos honore illo eandem prosecuti. Ac cultum quidem ecclesiasticum Pelagiæ a Christianis in Syria deferri, generatim commonstrat vel solum, cui ex dictis ejus nomen ad præsentem Octobris diem eam insertum, Kalendarium Syriacum supra laudatum; ut autem aliqua adhuc, quæ ad cultum, Sanctæ ibidem deferri solitum olimve certe delatum, magis speciatim spectant, queam proferre, opportune hic succurrunt Leonis Allatii Symmicta, anno 1653, curante Bertholdo Nihusio, typis Coloniensibus vulgata. Hierosolymis enim Terræ Sanctæ seu Palestinæ, quæ Syria, late acceptæ, regio est, civitate primaria, honorifice asservari, seu potius asservatum olim fuisse Sanctæ corpus, lampadesque, quæ prope hoc accensæ perpetuo essent, in Pelagiæ honorem ali soluisse, intelligitur e duabus, quas præfata Symmicta complectuntur, lucubrationibus, per binos scriptores diversos, de sacris Terræ Sanctæ seu Palestinæ locis tractantes, contextis. Horum alter Joannes Phocas, alter anonymus est. Amborum, quæ huc spectant, ac pag. 25 et pag. 87 occurrunt, verba transcribo. Prioris hæc sunt: In capite montis (Olivet) nempe locus est, in quo post resurrectionem frequenter Salvator Discipulos est allocutus, postremoque ascensionis admirandum mysterium perfecit. Prope eum spelunca infra spectatur, in qua sancta Pelagia certamina, quibus se exercebat, absolvit, et sanctum illius corpus in urna saxeâ quiescit.

ac Syris uti et Hierosolymis, ubi sacrum ejus corpus

35 Posterioris vero ista: Super Gethsemani est mons Olivarum, ex quo Christus in cælum assumptus est, maximo templo conspicuus. In medio templo est cubiculum lapideum pulcherrimum cum columnis marmoreis quindecim, et in medio cubiculo est plantæ Christi vestigium, lapidi infixum, quem ille calcaverat, cum assumeretur in cælum, et pendent quatuor lampades inextinctæ. Infra gradus triginta cernitur sanctæ Pelagiæ sepulchrum, a muro media planta humani pedis sejunctum. Si quis in spatium illud inter murum et sepulchrum ingreditur, statim comprehensus detinetur, et ni prius delicta omnia sua confessionario fassus fuerit, numquam excedet. Ibi est cellula, in qua per septem annos immorata est, pendent lampades tres. Hæc opportune ad institutum nostrum bini scriptores laudati; in hos nunc pauca observo. Anonymus, qui qua circiter ætate floruerit, haud comperio, miraculi plane stupendi, quod Hierosolymis ad Sanctæ tumulum seu sepulchrum fieri soleat, olimve saltem soluerit, mentionem recitatis verbis facit; verum id, ut Tillemontius tom. 12 Monumentorum Ecclesiastic. pag. 381 recte observat, creditu admodum est difficile. Adhæc S. Pelagiam in cellula, quam in monte Oliveti ætate sua adhuc fuisse conspectam, memoriæ prodit, septennio penitentiam egisse affirmat; hoc autem apertissime pugnat cum edenda Sanctæ Vita, utpote in qua, S. Pelagiam in cellula, cui sese in monte Oliveti incluserat, triennio dumtaxat, aut paulo diutius

E

honorifice fuisse asservatum.

F

AUCTOR
C. B.

tius penitentia eluisse vitæ præteritæ peccata, Jacobus diaconus non obscure docet. Verum etsi id ita habeat, veritati equidem consonum existimo, quod anonymus ille de Sanctæ sepulcro, tribus ad id lampadibus appensis, Hierosolymis honorato, scribit. Certe Pelagiæ sepulcrum Hierosolymis in honore ætate sua fuisse, Joannes Phocas, etsi interim lampadum, quæ ad id pendeant, haud meminerit, sat aperte etiam verbis recitatis indicat.

certum est, honorantur. Id inde in Galliam seculo XII an monasterium Jotrense

36 Hic porro auctor, ut, quæ in illum pariter observanda sunt, jam expediam, etiam adjungit, sacrum Sanctæ nostræ corpus sacca in urna Hierosolymis quiescere; cum autem is, qui seculo duodecimo floruit, fideique omnino probatæ apud eruditos habetur, de loco, quo Sanctæ corpus ætate sua existerit, loquatur, esse non videtur, cur quis ambigat, num tunc Pelagiæ corpus re etiam vera Hierosolymis adhuc asseruatum honorifice fuerit, seu, uti is scribit, in urna saxea quieverit. Verum vel integrum vel ejus saltem partem in Galliam eodem seculo duodecimo proxime sequenti e civitate Hierosolymitana, ubi Pelagia nihilominus Sanctorum honores, ut puto, hodieque obtinet, transferri, verosimillime evenit. Etenim Saussayus in Gallicano a se contextio Martyrologio sub paulo proluxioris, quo Pelagiam hodie celebrat, elogii finem ita memorat: Hujus (Pelagiæ nimirum) sacræ exuvie postea a Francis, Christi nomen in Oriente vindicantibus, in Galliam transvectæ apud Jotrum, virginum insignne monasterium, colloate sunt; ubi hodie e sacrario educatæ piorum clientum venerationi exhibentur. Nam et illic felix illa peccatrix celebriter colitur hac die, quæ est migrationis, et duodecima Junii, quæ translationis est seu susceptionis: quibus verbis, sacræ Sanctæ nostræ reliquias Hierosolymis in Galliam ad Jotrense monasterium, Christianorum Occidentalium durantibus pro recuperanda Terra Sancta expeditionibus, fuisse translatas, haud obscure indicatur; quod cum ita sit, hæque, jam inde a seculo undecimo propemodum elapso magnis animis susceptæ, seculo duodecimo quam maxime viguerint, hoc ipso etiam seculo proxime sequenti, ut Pelagiæ reliquiæ ex Oriente in Galliam fuerint adiectæ, factum esse, verosimillimum apparet.

fuit translatum. Hinc ibi XII, quo id factum Junii dies solemniss quotannis habetur.

37 Etsi autem Saussayus, qui translationem illam verbis recitatis memoriæ prodit, in Martyrologio suo a veritate haud raro invenitur devius, ab hac tamen illum isthic haud aberrasse, vel ex eo apparet, quod in Jotrensi, quod memorat, quodque, ut Sammarthani Fratres tom. 4 Gallie Christianæ pag. 541 docent, in diocesi Meldensi situm est, virginum Benedictinarum monasterio duodecima Junii dies, qua dictarum reliquiarum translatio seu harum in monasterium illud susceptio facta creditur, solemniss ob facti hujus memoriam quotannis habetur, uti proxime huc transcriptis verbis etiam docet laudatus Saussayus: qui cum de re, tempore suo fieri solita optimeque adeo sibi nota loquatur, a veritate hic aberrare existimandus haud est. Sanctæ quidem translationem, non XII, sed 2 Junii die recolit, Castellanus, uti apud nos tom. VI Junii pag. 118 videre licet, in quodam suo ad Majores nostros misso Ms. affirmat; verum eruditus ille Martyrologii Universalis, Gallice conscripti, auctor de Pelagiæ translatione, quæ tum, non in Jotrensi diocesis Meldensis monasterio, sed in Parisiensi, quæ in

loco, Puilermite nominato, sita est, S. Pelagiæ ecclesia celebretur, sermonem facit. Etenim ecclesiasticum de S. Pelagia Officium, quod, quemadmodum Operis nostri loco proxime cit. est videre, Majoribus nostris una cum dicto Ms. submitit, ad manum mihi est typis excusum; hunc autem, qui Castellani manu ei adscriptus est, sequentem in capite præfert titulum. Latine et lingua Gallica ita a me redditum: Pro ecclesia S. Pelagiæ, Parisiis intra parochiam S. Medardi in loco, Puilermite nuncupato, sita; tum sub initium manu eadem sibi habet adscriptum: VIII Octobris; ac deinde ad calcem adjectum: Translatio 2 Junii, conversio XII Junii.

38 Adhæc S. Pelagiæ Penitentis, cujus natalis, ut locis quamplurimis aliis, ita etiam in dicla Parisiensi ecclesia, ita ipsi sacra, VIII Octobris die celebratur, reipsa etiam translatio ibidem secunda Junii die, duodecimaque mensis ejusdem conversio recolitur, ut fidem faciunt diversa divorsorum annorum, quæ quos quæque Parisiis ædes sacræ Sanctorum seu natales seu alios dies festos quotidie celebrent, addito etiam, quo id fiat, cultu, notare solent, ecclesiæ Parisiensis Diaria spiritualia. Jam vero, cum res ita habeat Castellano sane de S. Pelagiæ translatione, non quæ in Jotrensi monasterio, sed quæ Parisiis secunda Junii die recolatur, in Ms. supra memorato sermonem fuisse, indubitatum apparet. Nec est, cur quisquam miretur, alia die Parisiis, alia in monasterio Jotrensi Sanctæ translationem celebrari. In dicta enim Parisiensi, quæ Sanctæ nostræ dedicata est, ecclesia sacræ ejusdem reliquiæ, prout proxime laudata Diaria Parisiensis fidem faciunt, etiam asserantur; quod cum ita sit, quin in æde illa sacra S. Pelagiæ translatio secunda Junii die, quod ad illam tunc hujus reliquiæ delectæ olim fuerint, quotannis celebretur, dubitandum non est; de translatione autem, qua sacra Pelagiæ lipsana ad Jotrense monasterium delata olim fuerunt, Saussayus sermonem instituit, uti e verbis ejus supra citatis liquet. At vero, inquis, quo die a Castellano in Diariis spiritualibus laudatis S. Pelagiæ conversio, eodem a Saussayo reliquiarum ejusdem translatio signatur. Fateor, sic habet: verum hinc, posteriorem hunc Martyrologum in vero, quo S. Pelagiæ translatio in monasterio Jotrensi celebratur, assignando die errare, quis concludat? Quid si Parisiensis Sanctæ ecclesiæ sacræ hujus, quas possidet, reliquias e Jotrensi monasterio acceperit, hincque S. Pelagiæ translationi, quam secunda Junii die, quod tunc sacræ hujus exuvie delectæ ad illam fuerint quotannis celebrat, conversionem etiam, eodem XII, quo translatio monasterio Jotrensi celebratur, Junii die quotannis recolendam, in accepti ex reliquiis illis, Parisiis ac ad se allatis, beneficii memoriam adjecerit?

39 Id sane mihi, maxime cum tum etiam Sanctæ conversionem in aliis Parisiensibus ecclesiis celebrandam e Diariis spiritualibus præfatis intelligam, ab omni prorsus verisimilitudine abhorere haud videtur. Verum utcumque habeat, Saussayum equidem ex eo, quod S. Pelagiæ translationem non eodem, quo Castellanus ac jam plus semel laudata Diaria, die consignet, erroris arguendum non esse, satis superque ex iis, quæ in medium jam adduci, liquet. Nec id tantum ex hisce habemus: verum etiam Sanctam in monasterio Jotrensi et in Parisiensis civitate cultu gaudere ecclesiastico plane insigni, ac nominatim quidem in ecclesia, abs ea nuncupata, tres nactam esse venerationi sua

A suæ dedicatos dies diversos, Junii videlicet diem secundum, quo translatio, mensis ejusdem XII, quo conversio, ac VIII denique Octobris, quo natalis ejus celebratur. Ut porro, qui, quod simul ædi isti sacræ titolare est, postremum hoc Sanctæ festum quotannis in ea colatur, lectorem docere possim, opportune hic succurrît ecclesiasticum supra adhuc memoratum, quod penes me exstat, quodque ab ipsomet Castellano (adi Operis nostri tom. IV Junii pag. 118) concinnatum Janningo nostro est visum, de S. Pelagia Pœnitente Officium. In hoc Sancta præter Responsoria, Antiphonas et Versus, in quibus ad vitam, ab illa actam, plerumque alluditur, hymnos duos, alterum ad primas Vesperas, alterum in Laudibus, Matutino subjectis, soli sibi proprios seu convenientes habet. Ambos lubet lectori hic exhibere.

hanc, binosque, qui S. Pelagiæ proprii sint. Hymnos, jam etiam datos, Ecclesiasticum, e quo hœc transcripsi, Sanctæ nostræ Officium completitur; verum etiam Prosam seu orationem, quæ ab aliis Sequentia vocatur, proximè ante Evangelium in Missa, quæ de Sancta ad VIII Octobris diem celebrari debeat, e librorum ritualium (adi ad vocabulum Prosa in Glossario Cangium) præscripto canendam.

42 Lubet et illam huc transferre. Ita habet :

AUCTOR
C. R.

Ætheris, Pelagia,
Scande nunc palatia,
Graves terge lacrymas.
Væ nimis egregiæ
Vultus elegantia,
Quæ deformat animas.
Væ pigmentis, crinibus,
Auro, gemmis, vestibus,
Quæ scelus alliciunt,
Proh dolor ! Placueras,
Pompis et servieras,
Tartara quas puniunt,
Sed mutatam Numine
Sacro Nonnus flumine
Ceu columbam abluit.
Sua piant crimina
Mæsto fletu lumina,
Squalor fucum diluit.

huc una cum
Missæ Prosa
seu Sequentia
transcribuntur.

Mox in casam properas,
Vestes gerens asperas,
Nuda cunctis opibus.
Longa fame pinguia
Quam luis convivia,
Quam jocos singultibus !
Humi jaces, dulcibus
Sæva pro cubilibus
Hostis tui corporis.
Verba plectunt mollia
Planctus et silentia,
Labor damna temporis.
O quæ fulges gloria,
Fac mens culpæ conscia
Sic eat in gemitus.
Fac immersa gaudiis
Flebiles solatiis
Almus ungat Spiritus. Amen.

E

43 Atque hæc sunt, quæ de cultu, S. Pelagiæ in sui nominis ecclesia, dum natalis ejus celebratur, Parisiis deferrî quotannis solito, lectori nominatim proponenda habui; quod autem ad illud, quo ex dictis in Jotrensi Virginum monasterio afficitur, jam spectat, Sanctam in eo et XII, quod tunc ejus reliquias, ex Oriente allatis, sacer ille locus ditatus primum fuerit, Junii mensis die, et ad præsentem Octobris, quod tum felici e vivis excessu in celo primum nata creditur, Sanctorum honoribus coli, postremoque etiam hoc die sacra illius lipsana populi venerationi exponi, et supra huc transcriptis Saussayi verbis discimus; verum anne tunc in eodem monasterio Officium Ecclesiasticum, quod S. Pelagiæ Pœnitenti sit proprium, recitari etiam solet? Ita quidem fortassis habet. Verum, Saussayo simul et reliquis omnibus, quos quidem videre mihi licuit, scriptoribus de re altum silentibus, hanc ego, in quam etiam, quod magni admodum momenti haud sit, per litteras inquirendum non censui, asseverare non ausim. Nec tantum, an ad VIII Octobris diem Officio ecclesiastico in Jotrensi monasterio Sancta colatur, me latet; ve-

quotannis etiam
recolitur.
uti et forte in
monasterio
Jotrensi.

37 rum

cujus hym-
nus ad pri-
mas Vesperas.

40 Prior sic habet :

Jesu salus errantium,
Cum respicias Pelagiam,
Amore corda saucias
Puris adurens ignibus.
Hæc dira gestans vulnere
Noxas abhorret pristinas
Cordisque fuso sanguine
Lavare currit crimina.
Christi refecta corpore
Et lota sacro flumine,
Donisque dives Spiritus
Litat Deo se victimam.
Pennas columbæ concita
Assumit et mox avolat
Secreta quærens montium
Et tuta solitudinis.
Demum secuta regia
Vexilla pœnitentiæ,
Carnis solutis nexibus,
Felix ad alta transvolat,
Te trina simplex Unitas,
Te, Christe, pœnitentium
Rex et caput, per secula
Cives superni concinant. Amen.

alterque in
Laudibus
post Matuti-
num recitan-
ri soliti.

41 Posterior vero sequentibus hisce versiculis concipitur :

Felices lacrymæ ! fletus amabilis !
Quo, tersa scelerum labe, Pelagia,
Nunc æterna bibis gaudia cœlitum :
Felix ah gemitus nimis !
Antro dum latitas, quam melioribus
Te gemmis decoras corpore pallida ;
Neglectisque procis, quam melius vacas
Regum Regis amoribus.
Angustum per iter tac celeri gradu
Nos te, Diva, sequi, crimina quas * gra-
vant ;
Ut tecum placido Numinis ia sinu
Lætetur super æthera.
Patri maxima laus, maxima filio,
Amborumque tibi maxima Spiritus
Pellens sacrilegam corde cupidinem
Et puras jaculans faces. Amen.

* I. quos

Hymno huic Oratio, quæ uni etiam Pelagiæ Pœnitenti propria est, proximè subjungitur. En etiam illam. Deus, qui montem Olivarum gloriosa Ascensione tua consecrasti; et de eodem loco beatam Pelagiam ad cælos vocare dignatus es, præsta, ut ejus intercessione, Spiritus Sancti fructibus et pinguedine repleti, ad te feliciter ascendere mereamur, qui vivis et regnas cum Deo Patre etc. Nec tantum - Orationem Octobris Tomus IV.

AUCTORE
C. B.

*Ibi modo non
integrum
Sanctæ cor-
pus, sed hic
etiam pars
ejus serva-
tur,*

rum etiam an ad hoc unquam integrum Pelagiæ corpus ex Oriente fuerit devectum, an vero illius dumtaxat pars.

44 Verum, utcumque res hæc habeat, modo equidem, non integrum Sanctæ corpus, sed hujus dumtaxat partem in monasterio illo asservari, certum omnino est ac indubitatum vel ex eo, quod etiam ecclesia, Sanctæ nostræ Parisiis sacra, sacrarum hujus reliquiarum partem possideat, uti ex jam supra dictis liquet. Adhæc non tantum Parisiis, ubi præterea (spiritualibus iterum, quæ supra sæpissime laudavi, Diariis testantibus) in puellari Vallis-gratiæ monasterio reliquiarum earundem pars servatur, Sanctæque quotannis (idcirco, ut fallar) natalis seu VIII Octobris dies solemniter habetur, sacra S. Pelagiæ, quæ Pœnitens cognominatur, lipsana reperiuntur; verum etiam in hac ipsa Antverpiensi nostra civitate: ad quam quæ ratione devenerint, et qua in illius æde sacra asservantur, expono. Antonii Ludovici principis Lusitani nothus, qui, caso apud Afros anno 1578 Sebastiano Lusitanæ rege, ad regnum hoc aspirarat, speque eodem potiundi, cum a Philippo II Hispaniarum regis copiis victus fuisset, frustratus in Gallias recessit ibique exsul obiit, Sanctorum triginta quinque reliquias, quas secum eo delulerat, Emmanuëli filio suo anno 1594 transcripsit, adjectis etiam, quas Operis nostri tom. I Aprilis pag. 72 et 73 videre licet, donationis litteris; ea autem sacra lipsana, quæ inter Trinæ partes ossium S. Pelagiæ peccatricis in litteris illis recensentur, Emmanuël, cum post patris infelicis obitum in Belgium migrasset, Christophoro Butkens, S. Salvatoris in hac urbe abbatiæ moderatori, quod principis illius fratrem germanum Dionysium, in Cisterciensi Vallis-bonæ abbatiâ religiosum presbyterum, in monasterium suum suscepisset, anno 1633 in grati animi tesseram concessit, uti donationis litteræ, Operis nostri tomo ac loco proxime cit. pariter adductæ, fidem faciunt.

e Portugalia, qua occasione eam accepisset, exponitur,

45 Porro ad calcem tomi ejusdem pag. 898 et seq. in medium adducuntur Joannis Alvarez de Luzana, episcopi Portugalensis seu civitatis portus, litteræ, quibus, qua singulæ ab Antonio principe in filium Emmanuël transcriptæ hicque abs illo depositæ Sanctorum reliquiæ in Portugalliam venerint, occasio explanatur. Ac verba quidem, quæ, qua sacra Sanctæ nostræ lipsana in Portugalliam venerint, occasionem exponunt, sequentia hæc sunt: Tandem supra omnes memoratas Sanctorum Sanctarumque insignes reliquias, multis precibus e republica Venetorum sepe numero a Lusitanæ principibus aliæ expetitæ, eidem Aulæ reliquiæ devenerunt, maxime eæ, quas antiquitas et patrum auctoritas singulariter commendavit. Illæ erant S. Bartholomæi Apostoli, S. Theclæ virginis, S. Pauli Apostoli discipulæ, S. Josaphat Indiæ principis a B. Barlaamo eremita ad fidem conversi in eaque enutriti: insuper et S. Mariæ Egyptiæ et S. Pelagiæ, quæ peccatrices ad Deum conversæ appellantur: quas denique obtinuit Sebastianus ejus nominis I Lusitanæ rex, qui postmodum in expeditione Africana gloriosa morte occubuit, eaque transmissæ fuerunt per virum toga sagoque insignem Don Petrum Ferdinandum de Velasco, natione Hispanum ac Fryassæ duem apud dictam Venetorum rempublicam pro rege Catholico legatum cum ipso legato Portugallia. In mense enim Novembri anno salutis nostræ MDLXXI, dum strenuissi-

mo Ludovico Mocenici Venetorum duci orbis Catholici gratularetur ob stupendam de immensi turcica classe sub vexillo Pii V Papæ relatum victoriam, præfatus Venetorum dux easdem supra relatas reliquias in manus dictorum legatorum consignavit, ut dicto Sebastiano regi ejusque regno donarentur.

46 Sacra ergo S. Pelagiæ lipsana a Venetis, qui unde ea accepissent, compertum haud habeo, Hispaniarum et Portugallia regum legatis, quo ad Sebastianum posterioris hujus regni regem deferrentur, anno 1571 consignata fuerunt, haud dudum autem post, quemadmodum in laudatis Joannis Alvarez de Luzana litteris paulo post verba proxime ex hisce jam recitata declaratur, a tribus eminentissimis S. R. E. Cardinalibus, nimirum Alexandro Farnesio, Othone Truchises et Hieronymo de Claravalle, ante adhuc recognita et approbata in Portugalliam fuisse devecta. Alque hoc quidem in regno, quamdiu sacræ illæ S. Pelagiæ aliorumque triginta quatuor Sanctorum reliquiæ ibidem exstiterent, honorifice asservatæ hæc fuerunt nostraque etiam Sacra (de aliis enim hic loqui necesse non est) ecclesiastico trium Lectionum Officio, uti Operis nostri supra adhuc laudato primo Aprilis tomo pag. 74 videre licet, honorata quottannis fuit; quid autem, sacris illis pignoribus ad Belgium nostrum eo, quo supra exposui, modo delatis, sit factum, nunc explanandum. Cum enim adhuc princeps Emmanuël supra memoratus religiose asservaret, anno 1610 a Joanne Miræo, Antverpiensi episcopo, qui etiam, ut in quacunque diocesis suæ ecclesie publicæ generationi exponi possent, tunc permisit, recognita ac approbata fuerunt; postquam vero ad Antverpiensē S. Salvatoris monasterium, cuius ex dictis abbati Christophoro Butkens anno 1633 ab eodem principe primum fuerint donata, pervenissent privatim quidem ibidem per annos complures habita fuerunt. Verum, cum tandem reverendissimus dominus Franciscus Dierick, duobus tractatibus, altero de sacrarum reliquiarum Veneratione, altero de asservatis in dicto monasterio triginta sex (quinque enim supra triginta ab Emmanuele principe obtentis S. Hatebrandi abbatis reliquiæ accesserant) Sanctorum reliquiis, typorum beneficio anno 1674 vulgatis clarus, idem monasterium moderandum suscepisset, et piam in hoc sexus utriusque sub eorundem triginta sex Sanctorum invocatione confraternitatem auctoritate Apostolica anno 1671 a Clemente X Papa instituentem, aut certe, cum instituta jam esset, approbandam, et sacra horum lipsana, cum eodem anno ab illustrissimo ac reverendissimo domino Ambrosio Capello episcopo Antverpiensi, recognita iterum ac approbata capsisque sigillatim fuissent inclusa, anno 1672 translatione quam maxime solemniter elevanda curavit, uti iterum Operis nostri loco ac tomo proxime cit. videre licet.

47 Sacris porro illis reliquiis ita elevatis singularis deinceps honos delatus quotannis fuit. Quis is fuerit, expono. Pontifex, cum supra dictam confraternitatem anno 1671 seu institueret seu approbaret, simul etiam, ut quinque huic festa, quorum unum primarium, reliqua secundaria essent, quotannis celebranda deligerentur atque ab ordinario approbarentur, statuerat; hinc Antverpiensis episcopus proxime laudatus, ut in primarium quidem festum annis secuturis singulis Dominica primæ Augusti, in secundaria vero mensium Martii, Maii, Julii et Septembris Dominicæ primæ haberentur, decrevit; eam autem sacris Sanctorum triginta sex reliquiis, cum anno, ut supra docui,

A 1672 solemniter elevata fuissent, honorandis festa illa consecrata quotannis fuerunt. Quaque namque prima Augusti Dominica per nonnulla civitatis compita supplicatione solemniter quotannis circumlata; primis autem mensium Martii, Maii, Julii et Septembris Dominicis venerationi populi publicæ in dicto S. Salvatoris monasterio expositæ fuerunt. Adhæc, ut cujusque e dictorum triginta sex Sanctorum seu Sanctæ seu Sancti reliquæ eodie, quo ejus natalis recurrit, publicæ itidem venerationi quotannis exponerentur, mos constans obtinuit. Hinc honore illo sacra S. Pelagiæ lipsana quotannis hodieque, uti, re examinata, didici, ibidem solent affici. Ceterum quam nihil huc usque pia erga Sanctos, quorum reliquæ in dicto monasterio asservantur, veneratio remiserit, anno 1771, qui hunc, quo hæc scribo, proxime præcessit, liquido patuit. Tunc enim, centesimo ab instituta, de qua supra, confraternitate anno labente, annus secularis actus fuit solemnitate insigni. Ac tum quidem non solum sacra triginta sex Sanctorum lipsana supplicatione solemniter fieri quotannis solita, circumlata fuere; verum etiam dicte confraternitatis institutio seu hujus potius commemoratio per Octavam, qua durante, ritu maxime solemniter divina Officia quotidie fuere peracta, in monasterii S. Salvatoris ecclesia fuit celebrata; hæc autem concurrenti ad eam, quo Sanctos veneraretur, populo gratum tum offerebat spectaculum, utpole ornamentis variis elegantissime condecorata, conspicuæ effecta. Ut cetera missa faciam, ipsi muri lapetis erant vestiti, quibus singulorum triginta sex Sanctorum imagines una cum adjectis, quæ solemnitatis annum signarent, simulque Sancti cujusque conditionem exprimerent, inscriptionibus chronicis erant affixæ. Atque has quidem inter sequens etiam, quæ ad Sanctam nostram spectaret, cernebatur: DIVÆ PELAGIÆ MIRA PENITENTIA EXCELLENTI. Plura de re hac non addo, sed ad id, quod hic adhudicandum restat, jam progredior.

et fortassis
in Comensi
S. Abundii
ecclesia.

48 Pelagiæ quæptiam, ut Ludovicus Tattus in contextis a sese civitatis Comensis sacris Annalibus ad annum 817 docet, cultu adeo insigni in Comensi S. Abundii ecclesia fuit garisa, ut sacra isthac ædes, quæ solo prius S. Abundii nomine erat insignita, postea lapsu temporis fuerit simul et a S. Pelagiæ et a S. Abundio nuncupata. Verum hæcne fuerit Sancta nostra, an altera ei homonyma, dubitandum apparet. Vetus quidem ecclesiæ Comensis Breviarium ad viii Octobris diem, prout Tattus proxime laudatus loco cit. docet, ecclesiasticum de S. Pelagiæ Officium recitandum proponit etique Penitentis cognomen adjungit; verum Pelagiæ, a qua simul et S. Abundio Comensis Sancti hujus ecclesiæ lapsu temporis fuit vocata, in Ludovici Pii imperatoris, quod idem Tattus in dictis Annalibus pag. 946 et seq. exhibet, diplomate seu Privilegio Martyris titulo condecoratur; is autem Sanctæ nostræ, utpole quæ non violenta morte occubuerit, sed in pace quieverit, haud convenit. Hinc Tattus eo propendit, ut eum, qui, quod jam laudavi, vetus ecclesiæ Comensis Breviarium contexit, Pelagiæ martyrem cum Pelagiæ Penitente confudisse existimet. Et vero, cum Breviarium illud potius quam Ludovici Pii diploma erroris videatur habendum suspectum, Tatto ea in re assentiendum apparet. Attamen cum res omnino certa haud sit, fierique possit, ut S. Pelagiæ martyr, quæ Ludovici Pii ætate apud Comenses in honore erat, seculo xy, quo dictum

Breviarium, docente eodem Tatto, fuit consecutum, colit apud hosce jam desisset, eidemque S. Pelagiæ Penitens esset substituta, fuerit fortassis hæc reipsa etiam cultum in Comensi S. Abundii ecclesia aliquando adeptæ.

AUCTORE
C. B.

VITA

Auctore Jacobo Diacono a,

Ex editione Rosweydi cum tribus nostris codicibus Membranaceis PMs. 17, PMs. 18 et OMs. 19 collata.

Verba sacerdotis tanti, et celata Latinis, Eustochius b Christi transtuli subsidio. Sed vos, Lectores, mecum pensate laborem, Et memores nostri fundite verba Deo c.

b

c

E

PROLOGUS.

M Agnas semper Domino nostro gratias referre debemus, qui non vult perire peccatores in mortem, sed omnes per penitentiam converti cupit ad vitam. Audite ergo miraculum, quod gestum est in diebus nostris. Visum est mihi peccatori Jacobo, scribere vobis fratribus sanctis, ut audiendo vel legendo sciatis, et animabus vestris maximum consolationis auxilium acquiratis. Misericors enim Deus, qui nullum hominem vult perire, statuit in hoc sæculo, ut per satisfactionem delicta donentur: quia in futuro justum iudicium erit, in quo recipiet unusquisque secundum opera sua. Nunc ergo silentium mihi præbet, et intuimini mecum omni diligentia cordis, quia relatio nostra compunctione satis uberrima plena est d.

Scriptio
suz scopum
auctor pro-
ponit.

d

ANNOTATA.

a In titulo, quem hæc S. Pelagiæ Penitentis Vita apud Surium in capite præfert, additur Heliopeleus; verum perperam, uti quæ in Commentario prævio num. 25 et seq. in medium adduxi, ostendunt. Nonni episcopi diaconum sese fuisse, Jacobus in lucubratione sua subjecta, uti hanc evolventi patescet, plus semel indicat; verum civitatis, cujus vel ipse diaconus, vel Nonnus episcopus fuerit, nomen nusquam prodit.

b Ita, inquit in subjunctis a sese Vitæ S. Pelagiæ Annotationibus Rosweydeus, interpres suum nomen exprimit in Prologo, qui deest edit. Colon., sed habetur in Ms. S. Audomari et vet. edit.

c Bina hæc disticha Prologi quodammodo, a Rosweydo ad lit. præcedentem memorati atque a Vitæ subjectæ interprete, non autem auctore, lucubrationi isti præmissi, locum tenent. In Ms. S. Lamberti Leodii, quod X notatur, Sanctæ nostræ Vitæ, uti ex notitiis Mss., penes me constantibus, intelligo, etiam præmittuntur.

d In binis nostris codicibus, altero PMs. 17, altero PMs. 18 legitur: Quia relatio nostra compunctione saluberrima plena est.

CAPUT

A. JACOBO
DIAcono.

CAPUT I.

Antiochiæ synodus celebratur, ei interest S. Nonnus, verba ad populum, rogantibus reliquis episcopis, facit, Pelagiamque, quæ eo divina providentia accesserat, convertit.

Dum episcopi hosque inter S. Nonnum, Antiochiam ad Synodum convocati, ante S. Juliani ecclesiam

a
b
c
d
e

congregati sedent, Pelagiam, pretiosissimum vestibus ornatum,

f

inverecunde transientem vident a qua reliquis faciem avertentibus,

h

fixis cum oculis intuetur Nonnum, curamque, qua se-

Sacratissimus episcopus Antiochiæ civitatis *a* convocavit ad se omnes prope se existentes episcopos, pro certa quadam causa: unde conveniunt episcopi, numero octo, inter quos fuit et sanctissimus Dei vir Nonnus, episcopus meus *b*, vir mirificus et efficacissimus monachus de monasterio, quod dicitur Tabenensiotarum *c*. Propter incomparabilem enim ejus vitam et decoratissimam conversationem raptus est de monasterio et episcopus ordinatus *d*. Congregatos ergo in prædicta civitate jussit nos episcopus ipsius civitatis manere in basilica beatissimi martyris Juliani *e*. Ingressique successimus, ubi et ceteri, qui convenerant, episcopi ante januam ipsius basilicæ resederunt.

3 Quibus sedentibus, aliqui episcopi dominum meum *f* Nonnum rogabant ut aliquid ab ipso docerentur: statimque ex ore suo sanctus episcopus cepit loqui ad ædificationem et salutem omnium, qui audiebant. Cunctis vero nobis admirantibus sanctam doctrinam ejus, ecce subito transit per nos prima mimarum Antiochiæ, ipsaque est prima choreutiarum pantomimarum *g*, sedens super asellum: et processit cum summa phantasia, adornata ita, ut nihil videretur super ea nisi aurum et margarite et lapides pretiosi; nuditas vero pedum ejus ex auro et margaritis erat cooperta: cum qua maxima erat pompa puerorum et puellarum in vestibus pretiosis amicta: et torques aurea super collum ejus.

4 Quidam præcedebant, alii vero sequebantur eam: pulchritudinis autem decoris ejus non erat satiety omnibus sæcularibus hominibus. Quæ tamen transiens per nos, totum implevit aërem ex odore musci *h*, vel ceterorum suavissimorum odoramentorum fragrantia. Quam ut viderunt episcopi ita nudo capite et omni membrorum compage sic inverecunde transire cum tantis obsequiis, ut nec velamen super caput positum, nec super scapulas: tacentes ingemuertunt, et quasi a peccato gravissimo avertent facies suas.

5 Beatissimus autem Nonnus intentissime eam et diu respiciebat, ita ut, posteaquam transisset, intueretur et respiceret eam. Et postea avertit faciem suam, dicens ad circumsedentes episcopos: Vos non delectati estis tanta pulchritudine ejus? Illis vero nihil respondentibus, posuit faciem super genua sua, et manuale *i* sanctum, quod tenebat sanctis manibus suis: et sic omnem sinum suum replevit lacrymis, et suspirans graviter, dixit iterum ad episcopos: Non delectati estis tanta pulchritudine ejus? Illis vero nihil respondentibus, Vere, ait, ego valde delectatus sum, et placuit mihi pulchritudo ejus: quoniam istam habet Deus præponere et sta-

tuere in conspectu tremendæ et admirabilis sedis sue judicaturus tam nos quam episcopatum nostrum.

6 Et iterum dixit ad episcopos: Quid putatis, dilectissimi: quantas horas fecit in cubiculo suo hæc mulier, lavans et componens se; cum omni sollicitudine animi et intentione ad spectaculum ornans se, ut corporali pulchritudini et ornatui nihil deesset, quatenus omnibus placeret, ne turpis videretur esse suis amatoribus, qui hodie sunt, et crastino non sunt? Ergo et nos habentes Patrem in cælis omnipotentem, sponsam immortalẽ, donantem bene custodiendis promissiones, quæ habent divitias cælestes et æterna præmia, quæ æstimari non possunt, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se, (quid enim plura loquor?) habentes repromissionem, faciem illam magnam et splendidam, et inestimabilem sponsi vultum videre, cui Cherubim respicere non audent, non ornamus neque detergimus sordes de miseris animabus nostris, sed dimittimus eas negligenter jacere?

7 His omnibus dictis, apprehendit me peccatorem diaconum, pervenimusque in hospitium, ubi nobis fuerat cellula data. Et ingressus cubiculum suum, jactavit se in pavementum, et faciem suam ad terram, percussitque pectus suum, lacrymabatur, dicens: Domine Jesu Christe, ignosce mihi peccatori et indigno, quia unius diei ornatus meretricis supervenit ornatum animæ meæ *k*. Quali vultu respiciam ad te? Aut quibus sermonibus justificer in conspectu tuo? Non enim occultabo cor meum ante te, quoniam prospicis secreta mea. Et vae mihi peccatori et indigno, quoniam ante altare tuum adsisto, et non offero pulchram animam qualem exoptas a me. Illa enim promisit placere hominibus, et fecit: et ego promisi tibi placere, et mentitus sum propter pigritiam meam. Nudus sum tam in cælo quam in terra, non adimplens præcepta mandatorum tuorum. Ergo non est mihi spes ex operibus bonis, sed spes mea in misericordia tua, qua confido salvari *l*.

8 Hæc vero illo dicente, et horum causa plurimum ululante, eodem die vehementer festa celebravimus. Superveniente autem die, quæ est Dominica, postquam complevimus nocturnas orationes, dicit ad me sanctus Nonnus episcopus: Tibi dico, frater diacone, vidi somnium et fortiter conturbor, eo quod non possum discernere illud. Qui mox dicit ad me, vidisse se in somnis, quomodo ad cornu altaris staret nigra columba, multis sordibus involuta: quæ circumvolabat me, et fetorem ac squalorem sordium ejus ferre non valebam. Illa vero circumstetit me, donec dimissa est oratio catechumenorum. Postquam vero proclamavit diaconus catechumenis, Procedite, statim nusquam comparuit *m*. Et post Missam fidelem *n* et completionem oblationis, cum dimissa esset ecclesia, egrediente me limite domus Dei, venit denuo ipsa columba multis sordibus involuta, et iterum circumvolabat me.

9 Ego vero extendens manum, apprehendi eam, et jactavi in concham, quæ erat in atrio sanctæ ecclesiæ: et dimisit in aqua omnes sordes suas, quibus obvoluta erat, et ascendit de aqua

A aqua candida sicut nix : quæ et volans, in excelsum ferebatur, et omnino ab oculis meis sublata est. Cum ergo narasset somnium sanctus Dei Nonnus episcopus, apprehendit me, et pervenimus ad majorem ecclesiam cum ceteris episcopis, et salutavimus episcopum civitatis. Et ingrediens, omnem populum ecclesiæ hortatus est, qui ingressi sederunt super thronos suos : et post omnem canonicam celebrationem vel lectionem sancti Evangelii, idem episcopus civitatis porrigens sanctum Evangelium beatissimo Nonno, hortabatur eum ut verba faceret ad populum o.

10 Qui aperiens os suum loquebatur sapientiam Dei, quæ habitabat in eo : quoniam nihil compositionis, aut philosophiæ, aut indiscretum alloquebatur, nihil in se habens humanæ naturæ superfluum : sed repletus Spiritu sancto, arguebat et commonebat plebem, sincerissime loquens de futuro iudicio, et perpetuis bonis, quæ reposita sunt. Cuncta ergo plebs compuncta est ex verbis, quibus locutus est per eum Spiritus sanctus, ita ut pavimentum sanctæ Ecclesiæ inundaret populi lacrymis. Gubernatione vero misericordiæ divinæ contigit, ut conveniret ad eandem ecclesiam et meretrix hæc, de qua factus est nobis sermo : et quod mirum est, catechumena, cui nunquam accessit sollicitudo peccatorum, nec aliquando ad Dei convenisset ecclesiam, subito compuncta est timore Domini, cum argueret sanctus Nonnus populum, ita ut desperaret de se, ipsa mulier plangens flumina lacrymarum fundebat, nec ullo modo a fetu continere se poterat p. Et statim præcepit duobus pueris suis, dicens : Sustinete in hoc loco et dum egressus fuerit sanctus Nonnus episcopus, sequamini eum, et inquirete ubi maneat, et venite et renuntiate mihi.

11 Pueri verò fecerunt sicut præcepit eis domina sua : et sequentes nos, venerunt in basilicam beatissimi martyris Juliani, ubi nobis hospitium seu cellula erat. Et regressi, venerunt, dominæ suæ dicentes : quoniam in basilica beatissimi martyris Juliani manet. Quo illa audito statim transmisit diptychum tabularum q per eosdem pueros, ita continentem : Sancto discipulo Christi, peccatrix et discipula diaboli. Audivi de Deo tuo, quod caelos inclinavit, et descendit super terram, non propter justos, sed ut peccatores salvaret, in tantum humiliatus, ut publicanis appropinquaverit, et in quem Cherubim respicere non audent, cum peccatoribus conversatus sit. Et tu, Domine meus, qui multam sanctitatem habes, etsi carnalibus oculis ipsum Dominum Jesum Christum, qui se illi mulieri meretrici Samaritanæ manifestavit ad puteum, non adspexisti, tamen verus cultor illius es, sicut a Christianis audiivi referentibus. Si vero illius Christi verus es discipulus, non me respuas, per te desiderantem videre Salvatorem, ut per te merear videre vultum sanctum suum.

12 Tunc rescripsit ei sanctus Nonnus episcopus : Quæcumque es, manifesta es Deo, et tu et tractatus tuus et voluntas tua. Attamen dico tibi, ne velis tentare humilitatem meam : ego enim sum homo peccator servus Dei. Si pro certo habes desiderium divinitatis, virtutem adipiscendi et fidem, et me vis videre : sunt mecum episcopi alii, veni, et ante eos me videbis : nam sola me videre non poteris. Cum hæc relegisset Meretrix, gaudio repleta, cursu venit ad basilicam

cam beati martyris Juliani, et nuntiavit nobis de præsentia sua. Quo audito, sanctus Nonnus episcopus vocavit ad se omnes, qui illic aderant, episcopos, et r jussit eam venire ad se. Quæ accedens, ubi congregati erant episcopi, jactavit se in pavimentum, et apprehendit pedes beati Nonni episcopi, dicens : Rogo te, domine meus, imitare Magistrum tuum Dominum Jesum Christum, et effunde super me tuam bonitatem, et fac me Christianam. Ego enim sum, domine meus, pelagus peccatorum et abyssus iniquitatis. Peto me baptizari s.

A. JACOBO
DIACONO.

ANNOTATA.

a Cum Sancta anno circiter 453 aut seq., quemadmodum in Commentario prævio § 2 docui, ad fidem simul ac ritæ sanctitatem fuerit conversa, oportet, ut episcopus Antiochenus hic memoratus, quo sedente, Pelagiam fuisse conversam, infra a Jacobo narrata manifestant, non alius exstiterit, quam Maximus, qui ab anno 449 aut certe ab anno 450 ad annum usque 455 ezeuntem ecclesiæ Antiochenæ præfuit, E uti in Chronologica Patriarcharum Antiochenorum Historia, Operis nostri tom. 4 Junii præfata, Boschius noster docet.

b Codex noster P Ms. 18 habet : Inter quos fuit et sanctus Nonnus episcopus, pronomine Meus, quod Nonni episcopi diaconum exstittisse Pelagiæ biographum proderet, omisso ; verum pronomen illud, uti in editione Rosceydiana, ita et in duobus aliis nostris codicibus P. Ms. 17 et O Ms. 19 legitur, nec multum refert, esse illud in præfato codice nostro P Ms. 18 omissum, cum in hoc ipso infra occurrant, quæ Jacobum, Sanctæ nostræ biographum, Nonni episcopi exstittisse diaconum, luculentissime produnt. Quis porro Nonnus is fuerit, et an unquam Heliopolitanus episcopus exstiterit, in Commentario prævio § 2 discussi. In Martyrologio Romano ad 2 Decembris diem ita annuntiat : Edessæ S. Nonni episcopi, ejus præcibus Pelagia penitens ad Christum conversa est.

c Celebre hoc Egypti monasterium, quod e Palladio male intellecto ad Syenem scriptores non nulli perperam locarunt, in Superiori Thebaide in confiniis Tentyrani et Thebani Nomi situm fuisse, Papebrochius noster tom. 3 Maii in Commentario, quem SS. Pachomii et Theodori abbatum Actis præmisit, dilucide ostendit.

d Ibx in sedem Edessenam, cum in pseudo-concilio Ephesino amotus ille ab hac fuisset, anno 449 (adi Commentarium prævium § 2) fuit substitutus ; id autem, quod bene hic notandum, factum fuit, agente potissimum impio Dioscuro, Alexandrino in Egypto patriarcha, qui, cum Syriacos haud paucos consiliis suis ac dogmatibus perbersis contrarios experiretur, usque proinde haud fideret, Nonnum monachum, quem non adeo, quam fuit, orthodoxum esse, fortassis exstimabat, ex Egypto sua accersit, eumque etiam invitum ac repugnantem, uti hic Jacobus satis indicat, episcopum ordinandum, Ibxque in sedem Edessenam, a qua is per injuriam erat amotus, substituendum curavit.

e Rosceydus, cui assentiendum reor, ita in hunc locum observat : Varii occurrunt Juliani in Martyrologio. Existimo hic intelligi unum ex iis, qui passi sunt in Syria, in qua Antiochia.

f Pronomen Meum hic iterum in codice nostro P Mss

paulo post,
ut Christo
adjuvatur,
a Nonno per
epistolam pe-
tit.

responsaque
accepto, ad
hunc sup-
plex accedit,
baptizarique
postulat.

A. JACOBO
DIAcono.

P Ms. 18 omittitur; omittitur præterea et in Ambobus aliis nostris codicibus P Ms. 17 et O Ms. 19; verum, cum in horum singulis, quæ Jacobum, S. Pelagiæ biographum, Nonni episcopi exstitisse diaconum manifestant, inveniuntur, nec illud ad rem multum facit.

g Mirum, quantum codices Mss., non tantum nostri, sed ii, qui Rosweydo præluærent, invicem hic dissonent. Diversorum ex his lectiones variantes Rosweydu in Annotationibus Vitæ a se editæ adjectis adducit, in eamque deinde opinionem abit, ut Pelagiam, quam lectio, ab eo hic suppedilata atque ex conjectura, ut ipsemet in dictis Annotationibus ait, emendata, primam mimarum ac primam choreutiarum pantomimarum facit, saltatricem existisse autmet, quæ simul etiam cantare soleret. Rectene, an male, dispiciamus. In codice nostro P Ms. 18, qui e tribus nostris supra laudatis Mss. codicibus, Latinam Sanctæ Vitam continentibus, solus hic, aliis duobus lectiones certo mendosas exhibentibus, adduci meretur, ita habet: Improvisio transibat prima mimarum Antiochenæ civitatis, quam vulgo orgistriam vocant. Lectioni huic etiam suffragatur Græca Sanctæ nostræ Vita, codici nostro † Ms. 193 inserta: In hac enim locus, de quo hic nobis sermo, ita redditur: Παρήγετο ἡ πρώτη τῶν μιμῶδων Ἀντιοχείας, ἡ δὲ ἦν καὶ ἡ πρώτη τῶν προχορευστῶν τοῦ ὄρχήστρου. Transibat prima mimarum Antiochenarum; erat autem hæc et prima earum, quæ saltandi arte præcellunt; horum autem verborum postremis significatur, Mulierem, hisce memoratam, saltandi magistram existisse seu inter eas, quæ saltandi artem nossent, primum locum obtinuisse; quod optime convenit cum recitato codicis nostri P Ms. 18 textu, utpote in quo declaratur, mulierem illam, quæ Sancta nostra erat, Orgistriam seu potius (in modo enim, quo hoc vocabulum ecaratur, mendum indubie cubat) Orchestriam fuisse appellatam, nomenclatione deducta a vocabulo ὄρχηστρου, idem Græce, quod Latine saltandi magistra, significante. Porro cum tam secundum proximè hic jam memoratum codicem nostrum Græcum † Ms. 193, quam secundum alterum Latinum, qui P Ms. 18 signatur, Vitamque Sanctæ nostræ Latine exhibet, saltatricem, quam memorant, prima etiam (vide amborum proximè huc transcripta verba) mimarum Antiochenarum existiterit, mimaque, a verbo ἑγγυριδίων, quod imitari significat, nomenclatione deducta, mulierem scenicam, seu quæ in theatro aut cantando aut aliter actiones aliorum exprimat, imitetur, significare queat, recedendum non puto ab opinione, qua Rosweydu existimavit, Sanctam nostram, quam meretricem biographus loco non uno appellat, Saltatricem præterea, in theatro etiam cantare solitam, ante conversionem suam existisse. Atque hinc jam fluit, ut Sancta nostra vivendi, quam tum secuta est ratione hodiernas propemodum comedas, utpote quæ et cantare et saltare etiam in theatris soleant, expresserit, ac proin ut comedæ appellatione a Tillemontio tom. 12 Monument. Ecclesiast. pag. 412 haud perperam afficiatur. At vero, inquires, Nicephorus Callistus (adi, quæ in Comment. præv. num. 18 recitari, ejus verba) S. Pelagiam, quam Nonnus episcopus concertit, non mimarum, sed mænadam Antiochenarum primam facit. Fateor, sic habet; verum Nicephoro oppono Theophanem, qui in Chronographia edit. Parisiensis anni 1655 pag. 79 sic scribit: Nonnus, Deo plenus ponti-

fix Edessenorum, pascebat ecclesiam, qui mimarum Antiochenas insignissimam Deo consecravit, et Margaritæ scorti vice Pelagiam sanctam pœnitentem Christo exhibuit. Adhæc mænades Bacchi erant sacrificula, a verbo μαιεύσθαι, furere, sic dictæ, quod, dum Bacchi sacris vacarent, noctu, funalibus accensis crinibusque hinc inde sparsis, furentium in morem cursilarent; cum autem Theodoretus, qui Sanctæ nostræ ætate in Syria, non secus ac illa, floruit, Liberi Patris seu Bacchi et templa et solemnitates ætate sua omnino fuisse abolita, libro de curandis ethnicorum affectibus cap. xi non obscure tradat, Antiochiæ adhuc, dum Sancta nostra fuit conversa, seu anno circiter 452 Bacchi mænadas seu sacrificulas existisse, parum verosimile apparet Mænæat itaque, Sanctam nostram, anlequam converteretur, Saltatricem, in theatro etiam cantare solitam, ac proin etiam, ut Tillemontius vult, comedam existisse, atque ob ea, tum quæ e Rosweydo, tum quæ aliunde supra attulimus, talem quidem, quæ inter id genus mulieres principem locum teneret.

h Muscus, aliis Moscus aut etiam Moschus, odoramenti genus est, quod e cujusdam animalis aut umbilico, aut vase, juxta umbilicum posito, colligitur. Adi ad vocabulum Muscus vel Cangium in Glossario, vel in Onomastico, Vitis Patrum subjecto, Rosweydu; qui posterior scriptor ibidem etiam docet, varias de musci origine esse opiniones.

i Ἐγγυριδίων seu libellis, manu facile portatilis, qui preces, ab episcopis aliisque personis ecclesiasticis recitari solitas, complecteretur, verosimillime per hoc vocabulum hic significatur. Ita colligo et e sensu contextu et e Græca, quam codex noster † Ms. 193 continet, Sanctæ nostræ Vita, in qua Latino, quod hic occurrit, vocabulo Manuale respondet vox Græca ἑγγυριδίων.

k In omnibus tribus codicibus nostris P Ms. 17, P Ms. 18 et O Ms. 19, anonymi interpretationem (adi Comment. præv. num. 13) continentibus, legitur: Quia unius diei meretricis ornatus totius vite meæ superavit industria ornamenta

l Cum hoc Actorum S. Pelagiæ loco haud satis concordat Menologium Basilianum. In hoc enim dumtaxat narratur Nonnus, visa, cum inerecunde præteriret, Pelagia, dixisse: Hanc etiam Deus, qua est in homines clementia, suscipiet. Adhæc Pelagiam eo ipso die, quo inerecunde præteriens ab episcopis fuit conspecta, et Nonno verba facienti aures præbuisse et ad Dominum fuisse conversam, idem Menologium non obscure indicat; quod multo adhuc minus cum iis, quæ hic in Sanctæ Vita mox subduntur, concordat.

m Tres codices nostri Mss., ad lit. præced. laudati, habent: Donec oratio pontificis dimitteret catechumenos; at ubi diaconus ex more catechumenis discedere præcepit, nusquam in ecclesia omnino comparuit; Verba autem tam hæc, quam Eustochiana apud Rosweydu, significant, columbam, quæ Nonno apparuerat, disparuisse post Missam catechumenorum seu post eam sacræ Liturgiæ partem, Epistola et Evangelio, ut vulgo dicitur, constantem, cui dumtaxat interesse catechumenis licebat.

n Codices nostri habent: Post expletas Missas fidelium, id est, post eam sacræ Liturgiæ partem, cui etiam post catechumenorum, lecto Evangelio, discessum fideles interesse poterant.

o In codice nostro P Ms. 18 habetur: Ad ecclesiam

A clesiam cum aliis episcopis venimus; cumque salutassent episcopum civitatis, ad agendas Missas cum eodem simul processerunt; et post sancti Evangelii lectionem præcepit episcopus civitatis sancto Nonno verbum exhortationis populo prædicare; hæc autem lectio præ lectione Rosveydiana seu Eustochiana mihi arridet.

p Duo e codicibus nostris, quorum alter P Ms. 17, alter P Ms. 18 notatur, legunt: Providentia itaque divina contigit, ut illa meretrix, de qua nobis sermo est, tunc adesset; erat namque cathecumena, et numquam ad ecclesiam veniebat peccatorum multitudine pregravata, sed tunc voluntate Dei affuit, et ita Domini timore compuncta est, ut miro modo ex oculis ejus fluere flumina lacrymarum; ab hac autem lectione non multum etiam dissonat codex O Ms. 19.

q Diptycha tabularum, olim potissimum usitari solita, erant tabellæ plicatiles quadrangulares æqualis magnitudinis binæ, quæ, cum fere in modum, quo hodiernarum ad tabaci usum forma quadrata pyxidum operculum ac fundus, commissuris duabus cardineque has ambas trajiciente invicem connexæ, figuris litterisque intra se describendis servirent, nec etiam ipsa descriptas complecterentur.

B r In omnibus tribus nostris codicibus hic additur: Et in eorum præsentia.

s Verba paulo plura Pelagia hoc loco codices nostri attribuunt; verum anne hic primæcum textum Græcum interpres anonymus auce-rit, an vero eum Eustochius contraxerit, est dubium.

CAPUT II.

Pelagia enixissime baptismum flagitat, baptizatur, confirmatur, sacra Eucharistia reficitur, clam ad montem Oliveti secedit, ibique post triennem penitentiam felicissime moritur.

Cum vix eam persuasisset sanctus Nonnus episcopus surgere a pedibus suis, cum surrexisset, dicit ad eam: Canones sacerdotales continent non baptizari meretricem, nisi fidejussores præstiterit, ut non se iterum in ipsis malis revolvat a. Quæ audiens talem episcopi sententiam, jactavit se iterum in pavimentum, et apprehendit pedes sancti Nonni, et ipsos lacrymis suis lavit, et capillis suis extergebat, dicens: Rationem reddas Deo pro anima mea, et tibi adscribam iniquitates factorum meorum, si distuleris me iniquam et turpissimam baptizare. Non invenias portionem apud Deum cum Sanctis, nisi me hodie in sponsam Christi renasci feceris, et obtuleris Deo. Tunc omnes episcopi et clerici, qui convenerunt, videntes talem peccatricem pro Deitatis desiderio talia loquentem, admirantes dicebant, numquam se talem vidisse fidem et desiderium salutis, sicut hujus meretricis b.

14 Et statim transmiserunt me peccatorem diaconum ad episcopum civitatis c, ut hæc omnia ei insinuarem, unam de diaconissis juberet ejus beatitudo transmitti mecum d. Qui audiens, lætatus est gaudio magno, dicens: Bene, pater honorabilis, te expectabant opera ista; scio, quod os meum eris e. Et statim transmisit mecum dominam Romanam primam diaconissarum f. Quæ veniens, invenit eam adhuc ad pedes sancti Nonni episcopi, cui vix persuasit surgere a pedibus suis, dicens: Surge, filia, ut exorcizeris. Dixitque ei: Confitere omnia peccata tua. Quæ respondit: Si perscrutata fuero scientiam cordis mei, non invenio in me aliqua opera bonorum actuum. Peccata enim mea scio, quod arena maris graviora sint; aqua enim perparva est præ mole peccatorum meorum. Confido vero de Deo tuo, quod dimittat pondus iniquitatum mearum, et respiciat super me g.

15 Tunc dixit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Dic, quod sit nomen tuum? Quæ respondit: Naturali nomine Pelagia vocata sum a parentibus meis; cives vero Antiochiæ Margaritam me vocant, propter pondus ornamentorum, quibus me adornaverunt peccata mea. Ego enim eram ornamentum et comptum ergasterium diaboli h. Iterum dicit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Naturali nomine Pelagia vocaris? Quæ respondit: Ita, domine. Quo audito, sanctus Nonnus episcopus exorcizavit eam, et baptizavit, et imposuit ei signum Domini, tradiditque illi Corpus Christi i. Fuitque illi mater spiritalis sancta domina Romana k, prima diaconissarum; quæ accipiens eam, ascendit in catechumenum l, eo quod et nos ibi maneremus. Tunc dicit ad me sanctus Nonnus episcopus: Tibi dico, frater diacone, lætemur hodie cum angelis Dei, et oleum extra consuetudinem sumamus in cibo, et vinum cum letitia spiritali accipiamus, propter salutem hujus Puellæ.

16 Sumentibus vero nobis cibum, audiuntur voces subito, velut hominis, qui violentiam patitur: diabolus enim clamavit, dicens: Væ væ, quid patior a decrepito sene isto? Non tibi sufficiunt triginta millia Sarracenorum m, quos mihi abrupisti et baptizasti, et obtulisti Deo tuo? Non tibi sufficiebat Heliopolis, quoniam cum et ipsa mea esset, et omnes, qui in ea habitabant, me adorarent: tu mihi abrupisti et obtulisti Deo tuo n? Sed et nunc maximam spem meam abstulisti a me: jam nunc non fero machinationes tuas. O jam quid patior a damnabili isto! Maledicta dies illa, in qua natus es tu: flumina lacrymarum infirmo hospicio inundant o: jam spes mea abstracta est. Ista omnia clamabat diabolus, et lamentabatur ante januas, et audiebatur ipse ab omnibus hominibus. Et iterum repetens, ad neophytam puellam dixit: Hæc mihi facis, domina mea Pelagia, et tu meum Judam imitaris? Ille enim gloria et honore coronatus, et apostolus constitutus, tradidit Dominum suum: ita et tu mihi fecisti.

17 Tunc dicit ad eam sanctus Nonnus episcopus: Signa te Cruce Christi, et abrenuntia ei p. Quæ signavit se in nomine Christi et insufflavit in demonem; et statim nusquam comparuit. Post biduum ergo, dormiente ea cum sancta Romana commatre sua in cubiculo suo, apparuit

A. JACOBO
DIACONO.
mittitur, qui
hæc nuntiet
Antiochæ
episcopo, dia-
conissamque
accersat: hæc
adveniens,

c

d

e

f

g

Pelagia a
Nonno ba-
ptizatur, con-
firmatur,
Christique
corpore refi-
citur.

B

h

i

k

l

Hinc diabo-
lus Nonnum
maledictis in-
cessit, blan-
ditisque
etiam Pela-
giam semel

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

A. JACOBO
DIACONO.

apparuit diabolus nocte et suscitavit ancillam Dei Pelagiam, et dicebat: Rogo te, domina mea Margarita, numquid non ex auro et argento ditata es? numquid non ex auro et gemmis pretiosis adornavi te? Rogo te, quid te contristavi? Responde mihi, ut satisfaciam tibi; tantum ne me facias opprobrium Christianorum. Tunc ancilla Dei Pelagia signavit se et exsufflavit in daemone, dicens: Deus meus, qui eripuit me de medio dentium tuorum et induxit in caelestem thalamum suum, ipse tibi resistet pro me *q*. Et statim nusquam comparuit diabolus.

q
ea autem bonis suis in Nonni episcopi, ut de his pro arbitrio disponat, manus traditis.

18 Tertia vero die posteaquam baptizata est sancta Pelagia, rogavit puerum suum *r*, qui praeerat rebus ejus omnibus, et dicit ad eum: Vade in vestiarius meum et scribe omnia, quae sunt tam in auro quam in argento, vel in ornamentis aut vestibus pretiosis, et affer mihi. Puer fecit, sicut praecepit ei Domina sua, et omnem substantiam suam detulit. Quae statim vocavit sanctum Nonnum episcopum per sanctam Romanam, commatrem suam, et omnem substantiam suam posuit in manibus ejus, dicens: Haec sunt, domine, divitiarum, quibus ditavit me satanas; has trado in arbitrio sanctitatis tuae, et, quod nosti expedire, facias ex eis; mihi enim optandae sunt divitiae Domini mei Jesu Christi. Qui statim vocavit custodem ecclesiae seniore, et, ipsa praesente, omnem substantiam ejus in manibus illius tradidit, dicens: Adjuro te per inseparabilem Trinitatem, ne quid hinc in episcopium aut in ecclesiam ingrediatur: sed magis viduis et orphanis et pauperibus erogetur, ut, quod male attractum est, bene distribuatur, et divitiae peccatricis fiant thesauri justitiae.

servisque ancillis libertate donatis, Antiochia secedit.

19 Si vero, spreto sacramento, sive per te, sive per quemlibet alium subtraxeris de his quidquam, anathema ingrediatur domum ejus, et cum illis habeat partem, qui dixerunt, Crucifigatur, crucifigatur. Illa vero convocavit omnes pueros et puellas suas et libertavit omnes, donavitque tortos aureos *s* eis de hoc saeculo nequam, festinate et liberate vos de hoc saeculo nequam, pleno peccatis, ut, sicut fuimus in hoc saeculo simul, ita simul permaneamus sine dolore in vita illa, quae est beatissima *t*. Octava vero die, quando habebat depositionem albarum facere, surgens nocte, nobis ignorantibus, deposuit vestem baptismatis sui, et induit se tunicam *u*, et birram *x* sancti Nonni episcopi: et ex illa die nusquam comparuit in civitate Antiochia. Quam sancta Romana flebat amarissime et sanctus Nonnus consolabatur eam, dicens: Noli flere, filia, sed laetare gaudio magno, quoniam Pelagia optimam portionem elegit, sicut Maria, quam Dominus praefert Marthae in Evangelio *y*.

y
Herosolymanaque petiit, ubi, cum a Jacobo diacono loca sacra invisente,

20 Illa autem abiit Ierosolyman, et construxit sibi cellulam in monte Oliveti, ubi Dominus oravit. Post aliquantum vero temporis convocavit episcopus civitatis omnes episcopos, ut unusquisque reverteretur ad propria. Post triennium aut quadriennium temporis *z*, desideravi ego Jacobus diaconus proficisci Ierosolyman, ut ibi adorarem resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, et petii episcopum meum, ut me permitteret ire. Dum me permisisset ire, dicit ad me: Tibi dico, frater diacone, dum perveneris Ierosolyman, require ibi quendam fratrem Pelagium, monachum et

eunuchum, qui multos annos* habitabat in solitudine clausus, quasi eum visitaturus; vere enim poteris ab eo jvari. Haec autem omnia dicebat mihi de ancilla Dei Pelagia non manifeste. Pervenit ergo Ierosolyman, et adoravi sanctam resurrectionem Domini nostri Jesu Christi *aa*; et alia die requisivi Servum Dei. Et accessi et inveni eum in monte Oliveti, ubi Dominus oravit, in modica cellula undique circumclusa, et parvam fenestellam habuerat in pariete.

21 Et percussi ostium fenestellae, et statim aperuit mihi, et cognovit me; ego vero non cognovi eam. Quomodo enim poteram cognoscere illam, quam antea videram inestimabili pulchritudine, jam facie marcidam factam praeter nimiam abstinentiam? Oculi vero ejus sicut fossae videbantur. Quae dicit ad me: Unde venis, frater? Ego respondi et dixi: Missus sum ad te, jubente Nonno episcopo. Quae ait ad me: Oret pro me, quoniam vere sanctus Dei est. Et statim clausit ostium fenestellae et coepit psallere Horam tertiam *bb*. Ego vero oravi juxta parietem cellulae ejus, et recessi, multum jvatus de angelica visione ejus. Reversus vero Ierosolyman, coepi per monasteria ambulando visitare fratres. Magna vero ferebatur fama per monasteria de domino Pelagio. Propterea deliberavi etiam iterato ad eum redire, et salutaribus doctrinis ejus refici. Cumque ad cellulam suam pervenissem, et pulsare, imo nominatim eum interpellare presumerem, nihil respondit *cc*. Expectavi secunda die et tertia perseverans, et proprio nomine Pelagium interpellans, neminem audivi. Quare intra me dixi: Aut nemo est hic, aut recessit, qui hic erat monachus.

22 Nutu vero Dei monitus, iterum dixi: Considerem, ne forte mortuus sit: et aperui ostium fenestellae, et prospexi, et vidi eum mortuum, et clausi ostium, et de luto replens diligenter, cursu veni Ierosolyman, et nuntiavi commenantibus, quod sanctus Pelagius monachus mirabilia faciens *dd* requievisset. Tunc sancti patres venerunt cum diversis monasteriis monachorum, et sic solutum est ostium cellulae: et delatum est foras sanctum corpusculum ejus, quod auro et lapidibus pretiosis condigne posuerunt. Et dum sancti patres ungerent corpus myrrha, tunc cognoverunt, quod fuisset mulier: qui volentes miraculum abscondere, sed populum ipsum latere non poterat, exclamaverunt voce magna, dicentes: Gloria tibi, Domine Jesu Christe, qui multas divitias abscondas habes super terram, non solum viriles, sed etiam muliebres. Divulgatum est autem omni populo, et venerunt omnia monasteria virginum, tam de Jericho, quam ex Jordane, ubi Dominus baptizatus est, cum cereis, lampadibus et hymnis: et sic depositae sunt sanctae reliquiae ejus, portatae a sanctis patribus *ee*. Haec vita Meretricis, haec conversatio desperatae; cum qua et Dominus nos faciat invenire misericordiam suam in die iudicii: quoniam ipsi est honor et gloria, potestas et imperium in saecula saeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Rosweydhus in Annotationibus, quas edita a se Pelagiae Vitae subjicit, ita in hunc locum observat: Vetitum olim canonibus, ne quis ad baptismum admitteretur sine patris seu fidejussore; quod multo accuratius observatum in meretricibus et histrionibus, quorum conversio magi

A magis erat dubia. Olim enimvero, uti hic Rosweyodus ait, Ecclesie canonibus, ne quis sine patris seu fideiussore ad Baptismum admittetur, vetitum fuisse, vel e sola, qua Sacramentum illud absque patris conferri haud solet. hodierna Ecclesie praxi verosimillimum evadit; verum sacros canones, quibus id specialim quantum ad meretrices vetitum fuerit, Jacobus Diaconus non obscure memorat, nec scio, an hunc Sanctae nostrae biographum Rosweyodus (vide ejus verba jam nunc recitata) sat apte interpretetur, dicendo, generale non baptizandi quemquam absque patris seu fideiussore mandatum Multo accuratius observatum in meretricibus fuisse. Tillemontius tom. 12 Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 379 ait: Id (praeceptum scilicet non baptizandi absque patris seu fideiussore meretricem) in conciliorum, quae habemus, canonibus reperiri, non credo; verum regula, quae tunc (cum nempe Pelagia fuit conversa) observaretur, esse poterat, Ecclesiaeque sanctitate erat digna.

B Pro iis, quae a vocibus, Quae audiens talem episcopi sententiam, huc usque hic occurrunt, in codice nostro O Ms. 19, cui ad verbum B fere duo alii nostri codices P Ms. 17 et P Ms. 18 consonant, habetur: Quae cum accepisset tale responsum, iterum se projecit in terram, et flens atque ejulans clamabat dicens: Rationem reddas Deo de anima mea, et tibi reputetur factorum meorum iniquitas, si me baptizare distuleris. Timeo namque, ne per hanc moram hostis ille, quem volo effugere, suis me nitatur iterum laqueis irretire. Ego enim fui iniqua, et turpis hujus vitae muscipula. Rogo ergo te, si invenias cum Sanctis apud Deum porcionem, ne differas animae meae salutem, ne ferus ille singularis spacium fortasse repperiat, quo malis me actibus, jam pridem quos evasi, involvat. Idecirco quasso, ut me hodie lavacro regenerationis mundam efficias, et oblationem Deo pro me offeras. Haec audientes cuncti, qui aderamus, glorificavimus Deum, videntes mulierem meretricem tanto desiderio salutis accendi.

C In Graeca, quam codex noster † Ms. 193 complectitur, S. Pelagiae Vita, non unum tantum, sed plures ad civitatis Antiochenae episcopum missos fuisse, indicatur, hosque inter existisse Jacobum Diaconum, diserte hoc loco non asseritur, sed infra dumtaxat innuitur. Verum Eustochii, quae hic apud Rosweyodum occurrit, versioni suffragantur tres codices nostri Mss. saepius supra laudati, qui versionem, ab interprete anonymo adornatam, exhibent.

D Ut scilicet pro munere, quo olim, cum baptizandae essent mulieres, diaconissae fungi solebant, Pelagiam baptizandam velaret.

e Jeremiae 15, §. 19 habetur: Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris; partim autem hinc et partim ex eo, quod, quae hic secundum Eustochii apud Rosweyodum versionem de Jacobo Diacono ab episcopo Antiocheno dicta videri queunt, de Nonno episcopo dicta reipsa fuisse videantur, lectione Eustochiana praestare hoc loco existimo sequentem, quae in codice nostro P Ms. 17, aliis duobus P Ms. 18 et O Ms. 19 haud multum dissonantibus, exstat, interpretis anonymi lectionem: Qui magno repletus gaudio ista mandavit Nonno episcopo: Bene, pater sanctissime, te manebat hoc opus, te decebat Ecclesiae sanctae tales fructus acquirere. Scimus, Octobris Tomus IV.

quod sermo Dei est sic monentis: Si feceris, inquit, gloriosum ex indigno, quasi os meum eris.

f Romana, quae hic ab Eustochio diaconissarum prima, ab interprete anonymo in codicibus nostris P Ms. 17, et P Ms. 18, codice nostro alio O Ms. 19 eam abbatissam ex amanuensium oscitantia perperam appellante, diaconissa simpliciter vocatur. Verum lectioni seu versioni Eustochianae favet Graeca, quae in codice nostro † Ms. 193 exstat, Sanctae nostrae Vita; in hac enim Romana diserte nuncupatur πρωτοδιακονισσα. Porro illa seu diaconissa seu protodiaconissa aut diaconissarum prima in Usuardo Cartusiae Brucellensis aucto ad XIX mensis hujus diem memoratur: sitne autem inter Sanctos in Opere nostro locanda ad diem illum in hoc dicitur. Non dubito interim, quin e sola Sanctae nostrae Vita, per Jacobum Diaconum scripta, sit accepta; neque enim in ullis aliis, quos quidem videre mihi licuit, seu Fastis sacris, seu libris memoratam invenio.

g Quae hic ex Eustochii interpretatione a vocibus Quae veniens huc usque occurrunt, ab interprete anonymo in codice nostro P Ms. 17, a quo codices nostri P Ms. 18 et O Ms. 19 haud multum dissonant, paulo aliter redduntur. Verba, quibus id fit, sequentia sunt: Quae cum venisset, repperit eam adhuc jacentem ad pedes episcopi, amare flentem. Quam cum allevare vellet, dixit ei: Surge, filia, ut omnia circa te per exorcismum et Baptismum divina mysteria compleantur. Quae cum surrexisset, dixit episcopus: Confitere cuncta peccata tua. Cui illa dixit: Si diligenter conspiciam conscientiam meam, ne vestigium quidem in me unquam boni operis repperiam. Peccata namque mea et numero et mensura arenam maris excedunt et pondere graviora sunt. Confido tamen in Domino, quod miserationes ejus me ab iniquitatum mearum oneribus allevant et cunctorum criminum indulgentiam praestent.

h Interpres anonymus in codice nostro P Ms. 17, duobus aliis haud multum ad hoc discrepantibus, habet: A nativitate quidem Pelagiae nomen est mihi; universa vero civitas Antiochena Margaritam me vocitabat propter pompam ornamentorum, quibus me ad scelera diabolus exornabat, ut conventiculum suum efficeret.

i Simul ergo S. Pelagiae Sacramenta tria, Baptismum videlicet, Confirmationem et Eucharistiam, suscepit.

k Quod Romana hic infraque adhuc plus semel afficiatur Sanctae titulo, hinc fortassis praecipue est factum, ut, qui additionibus, primaeo Usuardi textui adjunctis, Usuardinum Cartusiae Bruzelensis Martyrologium auctit, Romanam in id, velut Sanctam, intulerit.

l Catechumenum seu Catechumenon locus erat in ecclesia, qui catechumenis destinatus erat, a loco, quo fideles commemorari solebant, distinctus.

m Apud Labbeum tom. 4 Concil., col. 92 Saracenorum episcopus, nomine Eustathius, qui anno 451 concilio Chalcedonensi interfuit, occurrit; verum Saracenorum illorum, quos a Nonno, Pelagiae conversionis auctore, fuisse ad Christi fidem adductos, diabolus conquestus hic narratur, episcopum existisse Eustathium, non reor; Nonnus enim, e suo Tabernensi monasterio extractus, anno primum 449 episcopus fuit creatus, nec ante annum 451 Saracenis convertendis ope-

A. JACOBO
DIAcono.

ram dedisse videtur. Ad Commentarium prævium § 2.

n Heliopolim aut totam aut certe viciniam non totam a Nonno, qui Pelagiam convertit, fuisse ad Christi fidem adductam, eruditi omnes ex hoc loco admittunt; verum hinc consequens non est, ut Nonnus ille, Martyrologio Romano, ut jam supra monui, ad 2 Decembris diem etiam inscriptus, vel Heliopolitanus episcopus umquam existierit, vel ante seculum quintum floruerit Pelagiamque converterit. Ad iterum Commentarium prævium § 2, simulque etiam observa, Baronio, quem ibidem refutavi, negari etiam, quod tamen non feci, potuisse Marinum, Heliopolitanum in Syria anno 431 episcopum; etsi enim concilio Ephesino, quod anno 431 celebratum fuit, subscriptus reperitur Marinus, Heliopolis episcopus; hic tamen sedem Heliopolitanam, non Syriæ seu Libani, sed Augustamnica in Ægypto occupasse videtur.

o Interpres anonymus in codicibus nostris P Ms. 18 et O Ms. 19, haud multum ab hisce codice nostro alio P Ms. 17 abudente, habet: Flumen lacrymarum tuarum velut torrens impetit domicilium meum infimum, et spem meam funditus subruit; quæ lectio lectione, ab Eustochio hic suppeditata, præstare videtur.

p Hinc collige, certe non serius, quam seculo quinto, consuetudinem formandi Crucis signum apud Christianos invaluisse.

q Interpres anonymus in omnibus tribus, quos supra jam sæpius citavi, codicibus nostris Mss. addit, Pelagiam etiam, cum matrem suam spirituales seu patrinam Romanam excitasset, sollicitè ab hac, ut adversus dæmonem, qui iterum ei apparuisset, Dominum invocaret, postulasse, eique Romanam respondisse: Ne timeas eum, filia; nam ammodo umbram quoque tuam formidat et refugit; hæc autem ab Eustochio potius omisita, quam ab interprete anonymo adjecta existimo, maxime cum hujus etiam lectioni suffragetur in codice nostro † Ms. 193 exstant Græca Sanctæ nostræ Vita, e qua simul proxime recitatum interpretis anonymi textum recte emendabis hoc modo: Ne timeas eum, filia; nam ammodo umbram quoque tuam formidabit et refugiet.

r Omnes nostri codices Servum suum e versione anonymi legunt, et recte quidem, cum Eustochius indubie non aliam ob causam, quam quod in primævo textu Græco παιδὸς invenit, Puerum suum scripserit, vocæque παιδὸς, ut sæpe alias, ita etiam hic ad idem, quod Latine servus seu famulus, significandum e sensus contextu determinetur.

s Id est, torques aureos, ut Rosweydyus notat, et recte quidem, ni fallar.

† Ab Eustochio hic interpres anonymus differt in ordine, quo res gestas refert: ea enim, quæ servis suis atque ancillis præstitisse Pelagia hic narratur, præmittit iis, quæ ab episcopo Nonno dicta paulo ante asseruntur.

u Vox hæc deducta est a voce Græca τριχῶς, quæ, cum a substantivo τριχῶν, Latine capillus seu crinis, promanet, tricinam hic idem, quod cilicnam significat.

x Birra, ut Rosweydyus in Onomastico docet, vestem nunc pretiosam, nunc vilem significat; hic autem, uti ex argumento subjecto apparet, posteriorem hanc significationem habet.

y Etsi quidem clam Romana aliisque omnibus, non tamen etiam clam Nonno episcopo Pelagia Hierosolymam Antiochia discessit. Ita omnino apparet, tum quod viliori Nonni veste induta discesserit, tum quod hic de illius discessu gaudendum, Romanæ diaconissæ dixerit.

z Interpres anonymus in codicibus nostris duntaxat habet: Post tres annos; huic autem lectioni etiam consonat lectio Græca, quæ ei in Græca codicis nostri † Ms. 193 Pelagiæ Vita respondet.

aa Ab interprete anonymo in codicibus nostris additur: Et gloriosum lignum Crucis. Quod si autem primævo Græco Jacobi Diaconi textui lectio isthæc sit conformis, evadet vel hinc, Pelagiam ad Dominum ante annum 326 non fuisse conversam, omnino indubitatum: gloriosum enim Crucis lignum nec ante annum illum, uti Operis nostri tom. III Augusti pag. 562 videre licet, fuit detectum, nec populi, quod hinc consecratum est, venerationi expositum. Hæc iis adde, quæ in Commentario prævio num. 17 dicta sunt.

bb In codicibus nostris Jacobi cum Pelagia colloquium paulo aliter refertur hoc modo: Cumque poposcissem benedictionem, benedixit mihi, et interrogavit dicens: Habes episcopum? Cui respondi: Etiam, domine pater. Que ait: Oret Dominum pro me; quia apostolus Christi est. Et tu, fili diacone, ora pro me. Ego vero audiens vehementer mirabar tam de episcopo, quam de me, quod diaconem me vocasset. Facta autem hora tertia, cepit Deo sollemniter psallere. Huic autem lectioni etiam suffragatur, quæ in codice nostro † Ms. 193 exstat, Græca Sanctæ nostræ Vita.

cc Vice secunda a Jacobo Diacono visitatam fuisse Pelagiam, tuncque, ut ille, quemadmodum mox hic subditur, et mortuam hanc repererit, et Hierosolymis id illico nunciavit, factum esse, Græca Sanctæ Vita mox iterum citata, haud prodit, uti nec, quam Metaphrastes stylo suo expolivit; quod tam hanc, quam illam interpolatam esse, argumento est, uti in Commentario prævio num. 14 et seq. docui.

dd Id est, faciens mira pœnitentiæ ac virtutum opera, non autem miracula; hæud enim, uti ex hoc Vitæ loco, perperam intellecto, in Menologio Basiliano notatur, Sancta nostra, in civis adhuc superstes, miraculis inclaru.

ee In codicibus nostris, interpretis anonymi versionem complectentibus, narrata, qua Sancta nostra sepulta fuit, solemnitate, additur: Ego vero universa hæc nuntiavi Antiochiæ sanctissimæ matri ejus Romanae, nec non et domno meo episcopo Nonno. Tunc recordatus enim sum ipsam esse, de qua mihi memoratus episcopus dixerat, ut, cum pervenissem ad loca sancta, inquirerem Pelagium: hinc autem, si modo verba hæc Jacobi Diaconi sint, consecratum videtur, ut Nonnus episcopus, cum Pelagia moreretur, sedem Edessenam nondum recuperasset. Ad Comment. prævium num. 31.

